

24. Torstaina 7 päivänä huhtikuuta 1994

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi kätkemisrikosta, luotamusaseman väärinkäyttöä ja velallisen epärehellisyyttä koskevien rikoslain säännöksiä muuttamisesta

592

Hallituksen esitys n:o 268/1993 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 5

2) Ehdotus laiksi hovioikeuslain 7 ja 12 §:n muuttamisesta

593

Hallituksen esitys n:o 25
Lakivaliokunnan mietintö n:o 6

3) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevan tullitariffin väliaikaisesta muuttamisesta

„

Hallituksen esitys n:o 11
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 8

4) Ehdotukset laeiksi henkilörekisterilain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta

„

Hallituksen esitys n:o 311/1993 vp
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 1

5) Ehdotus laiksi turvatarkastuksista lentoliikenteessä

596

Hallituksen esitys n:o 281/1993 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2

6) Ehdotus laiksi merilain muuttamisesta

596

Hallituksen esitys n:o 329/1993 vp
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3

7) Ehdotukset laeiksi asevelvollisuuslain sekä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

„

Hallituksen esitys n:o 302/1993 vp
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1

8) Ehdotukset ammattitutkintolaiksi sekä ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta

601

Hallituksen esitys n:o 286/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2

9) Ehdotus laiksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

604

Hallituksen esitys n:o 18
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10

Esitellään:

10) Hallituksen esitys n:o 28 laiksi valtion maksuperustelain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

605

11) Hallituksen esitys n:o 29 laiksi aluevaihdoista valtion ja Helsingin kaupungin välillä

„

12) Hallituksen esitys n:o 30 laiksi alko-holijuomaverosta

„

13) Hallituksen esitys n:o 31 laiksi Valtion Korjaamosta

606

14) Hallituksen esitys n:o 32 laeiksi valmismatkaliikkeistä sekä elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n ja tilauslento-verosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta 607

15) Hallituksen esitys n:o 33 terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaksi lainsäädännöksi „

16) Hallituksen esitys n:o 34 laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 14 §:n muuttamisesta 616

17) Hallituksen esitys n:o 35 laiksi Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi „

18) Hallituksen esitys n:o 36 laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 617

19) Hallituksen esitys n:o 37 laiksi kaupunkien satamanpitoon liittyvien erioikeuksien kumoamisesta, laiksi yksityisistä yleisistä satamista ja laiksi kunnallisista satamajärjestyksistä ja liikennemaksuista annetun lain muuttamisesta „

20) Hallituksen esitys n:o 38 laiksi tieliikennelain muuttamisesta „

21) Valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun rakennussegmentin perushinnasta ja lisätullista annetun valtiovarainministeriön päätöksen 1 §:n muuttamisesta (MP 1) „

Pöydällepanoa varten esitellään:

22) Talousvaliokunnan mietintö n:o 11 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus kansainvälistä tekstiili-kauppaa koskevan sopimuksen voimaansäätämistä koskevan pöytäkirjan voimaansäätämistä (A 2) „

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen ja toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Aho E., Ala-Nissilä, Andersson, Anttila S-L., Anttila U., Bell von, Donner, Dromberg, Enestam, Hassi, Hurskainen, Ihämäki, Jaakonsaari, Jokiniemi, Jätteenmäki, Kaarilahti, Karhunen, Kasurinen, Kautto, Kekkonen, Kivelä, Komi, Koski, Kuittinen, Kuuskoski, Kääriäinen, Laaksonen, Laivoranta, Laukkanen M., Laukkanen V., Laurila, Lax, Liikkanen, Lipponen, Louekoski, Metsämäki, Moilanen, Morri, Myller, Mäkelä, Niinistö, Ollila, Paasio, Pokka, Puhakka, Pura, Rauramo, Riihijärvi, Rinne, Rusanen, Röntynen, Saastamoinen, Suominen, Takala, Tiuri, Toivonen, Tuomioja, Turunen, Viinanen, Viljamaa, Viljanen, Väyrynen, Wahlström ja Zyskowitz.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Zyskowitz, Myller ja Rauramo.

Ilmoitusasia:

Lomanpyynnöt

„ Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Karhunen, virkatehtävien vuoksi edustajat Rusanen ja Viinanen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ala-Nissilä, Andersson, S-L. Anttila, Dromberg, Enestam, Hassi, Jokiniemi, Kääriäinen, Laaksonen, Laivoranta, M. Laukkanen, V. Laukkanen, Metsämäki, Niinistö, Paakkinen, Pesälä, Rinne, Toivonen ja Viljamaa, tästä ja huomisesta päivästä sairauden vuoksi ed. Mäkelä, virkatehtävien vuoksi ed. Tuomioja sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat von Bell, Jätteenmäki, Lax ja Morri sekä tämän kuun 17 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Donner, Kekkonen, Kuuskoski, Laurila, Paasio ja Wahlström.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi kätkemisrikosta, luottamusase-
man väärinkäyttöä ja velallisen epärehellisyyttä
koskevien rikoslain säännöksiä muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 268/1993 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi hovioikeuslain 7 ja 12 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 25
Lakivaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi tullitariffilain liitteenä olevan tullitariffin väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 11
Valtiovainvaliokunnan mietintö n:o 8

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovainvaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laeiksi henkilörekisterilain ja yleisen asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 311/1993 vp
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 1

Puhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Henkilörekisterilain muutos, joka tällä hetkellä on en-

simmaisessa käsittelyssä, on tärkeä siinä mielessä, että muutos poistaa ne epäselvyydet, joita henkilörekisterilaki on aiheuttanut sananvapauden eli siihen, mitkä tiedot ovat vapaasti julkaitavissa ilman ennakkosensuuria.

Henkilötietolaki, tietosuojalaki, on yksi inhottavimpia lakeja, joita tähän maahan on viime vuosina laadittu. Näin siksi, että sen turvin on suurin piirtein määrätty salaisiksi kaikki asiat, kaikki tiedot, joita ei ole lainsäädännöllä ja pykälillä määrätty julkisiksi. Tässä suhteessa olen erinomaisen pettynyt sekä tämän lain sisältöön että nimenomaan sen soveltamiseen.

Tämä laki kokonaisuudessaan on oiva esimerkki siitä, millä tavalla lainsäädäntöviranomaiset voivat irtautua elävästä ja todellisesta elämästä. Ne muutokset, joita tämä laki nyt koskee, ovat vain osittaismuutoksia, ja luvassa on perusteellisempi remontti, perusteellisempi kokonaisvaltainen tarkastelu niistä uudistusvaatimuksista, joita henkilörekisterilaki, tietosuoja, tulevaisuudessa meiltä edellyttää. Mutta nämä muutokset, mitkä nyt ovat meidän käsittelysämme, kuitenkin tuovat parannusta sananvapauden ja tämän lain ristiriitaisuuteen sekä siihen, että matrikkeliä julkaiseminen tulee nyt tietyllä tavalla automaattiseksi ilman, että tarvitsee hakea tietosuojalautakunnalta poikkeuslupia.

Kuitenkin laki, kun se vapauttaa nyt toimitukselliset rekisterit tietosuojavaltuutetun pihdeistä, jättää tiettyjä ryhmiä, tiettyjä ihmisiä, tietyllä tavalla ei kenenkään maalle. Voi kysyä esimerkiksi, mikä on kirjailijoiden asema tämän lain jälkeen, mikä on heidän rekisterinsä asema. Kirjailijat eivät ole toimittajia, joiden rekisterit ovat tämän lain soveltamisen ulkopuolella. He eivät ole myöskään viranomaisia, joitten rekisterit ovat tietosuojalain, henkilörekisterilain alaisia. Kirjailijoilla on paljon rekistereitä ja he käyttävät niitä omassa työssään. Mikä esimerkiksi silloin on sellaisen toimittajan rekisterien kohtalo, joka ehkä muuttuu toimittajasta kirjailijaksi? Voiko toimittaja, joka aikoo kirjoittaa kirjan, käyttää työssään ns. omia toimituksellisia rekistereitä? Tämä on yksi ns. avoin kohta.

Tietosuojavaltuutetun oikeus puuttua toimitusrekisteriin on nyt poistettu. Hänellä on oikeus valvoa vain sitä, että toimitukselliset rekisterit ovat suojattuja, mutta ei sisältöä. Täytyy muistaa, että tiedonvälityksessä lehdillä on muitakin rekistereitä kuin toimituksellisia rekistereitä, ja jos tietosuojavaltuutettu haluaa olla pahantah-

toinen, niin hän pääsee edelleenkin tietyllä tavalla puuttumaan sellaisiin tietoihin, joihin puuttuminen on kyllä kyseenalaista.

Otetaan esimerkiksi sellainen tapaus, että teistä joku, arvoisat kansanedustajat, toimii tiedotusvälineiden vinkin antajana, mutta ette missään tapauksessa halua yleiseen tietoon tällaista asiaa, että toimitte vinkin antajana ja mahdollisesti saatte siitä maksun. Nämä tiedot menevät tietenkin niihin rekistereihin, joita lehdet pitävät, kun ne maksavat palkkioita erilaisille ihmisille, jotka ovat joko kirjoittaneet tai toimittaneet lehdistölle tietoja, toimineet ns. vinkin antajina. Tämä tieto, tämä lähde voi joka tapauksessa tälläkin hetkellä siitä huolimatta, että laki nyt muuttuu, tulla julkiseksi, eli tällaisiin rekistereihin tämä laki ei anna suojaa. Minusta vaikka sen toteutumismahdollisuus onkin 99-prosenttisesti kielteinen, niin kuitenkin se 1 prosentti antaa edelleenkin mahdollisuuden siihen, että toimittajan oleellinen oikeus, lähdesuoja voi jossakin tapauksessa olla vaarassa, ja sellaisia tapauksia ei tietenkään sananvapautta kunnioittavassa maassa pitäisi sallia.

Se, mistä olen hyvin tyytyväinen ja mitä valio-kunnan enemmistö kokonaisuudessaan kannatti, on, että me haluamme valiokuntana saada aikaan sellaisen muutoksen, että julkiset verotustiedot voitaisiin myös julkaista verokalentereina. Jos muistatte, niin tähän oli tietosuojalain jälkeen perustetun tietosuojalautakunnan ensimmäinen päätös. Se päätti, että veroluetteloiden julkaiseminen kielletään tässä maassa ilman mitään syytä. Vaikka verokalentereiden julkaisemisessa ei sinänsä ollut mitään pahaa tai moitittavaa, niin ensimmäiseksi työksi virkavaltainen tietosuojalautakunta meni ja kielsi verokalentereiden julkaisemisen.

Olen erittäin tyytyväinen siitä, että valiokunta kuitenkin kokonaisuudessaan oli sitä mieltä, että verokalenterien julkaiseminen on jossakin muodossa saatava takaisin. Sen sijaan olen hieman pahoillani siitä, että julkaisemista ei saatu aikaiseksi nimenomaan tämän osittaisuudistuksen yhteydessä, ja se on yksi syy siihen, minkä vuoksi olen jättänyt tähän asiaan vastalauseen. Tässä vastalauseessa haluan nimenomaan avata yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n 1 momentin, jonka perusteella tietosuojalautakunta aikanaan kielsi verokalentereiden julkaisemisen. Haluan, että tämän lakimuutoksen yhteydessä tehdään 18 a §:n 1 momenttiin lisäys, jonka mukaan rekisteröidyn suostumusta tai tietosuojalautakunnan lupaa ei tarvita julkis-

ten verotietojen massaluovutukseen ja julkaisemiseen.

Minä toivon, että eduskunta aikanaan, kun asiaa toisessa käsittelyssä käsitellään, tajuaa, että julkisuus edellyttää, että massajulkaiseminen ja verokalentereiden julkaiseminen on nyt aika eikä salailu sinänsä enää kuulu nyky-Suomeen.

Minkä vuoksi verotiedot sitten pitäisi julkaista? Systeemi on nyt ollut sellainen, että ns. julkisten eli kansanedustajien, pankinjohtajien ja kaikkien muidenkin ns. tärkeiden henkilöiden verotiedot ovat joka tapauksessa tulleet julkisiksi, koska tiedotusvälineet ovat pistäneet toimittaja-armeijansa työskentelemään verotoimistoihin ja hakemaan tiedot sieltä yksilö yksilöltä esille. Mutta tämä tieto, mikä tiedotusvälineiden kautta tulee esille, on valikoitua tietoa. Se ei ole sellaista tietoa, jonka mukaan esimerkiksi tavallinen kansalainen, tavallinen lukija ja myös kansanedustaja voisi tehdä päätelmiä siitä, onko verotus ollut oikeudenmukaista. Sen takiahan verotiedot ovat julkisia, että jokainen voi niiden perusteella päätellä, että verottaja on kohdellut itse kutakin kansalaista oikeudenmukaisesti.

Toinen syy, minkä vuoksi ainakin minä henkilökohtaisesti haluaisin helpomman keinon saada tiedon siitä, millä tavalla ihmisiä verotetaan, on, että lama-aikana ihmiset valittavat suunnattomasti siitä, kuinka heidän tulonsa ovat laskeneet, ja eri ryhmät valittavat, että juuri heitä on käsitelty ja kohdeltu eduskunnan päätöksillä kaltoin ja heidän tulotasonsa on laskenut enemmän kuin muiden. Kansanedustajan on kyllä hyvin vaikea esimerkiksi pelkän tiedonvälityksen, lehtien perusteella tehdä johtopäätöksiä, mikä on esimerkiksi opettajan tai lääkärin tai toimittajan kokonaispalkkataso. Näitä ei elämän kuuna päivänä kyllä tule esille tiedotusvälineistä ja niiden keräämistä tiedoista.

Toinen asia, mihin haluaisin puuttua tässä yhteydessä ja minkä vuoksi olen tehnyt vastalauseen, on kysymys henkilötietojen julkaisemisesta. Mitkä ovat siis yksilön henkilötiedot, joita nyt tämän lain perusteella saa ilman lupaa kerätä matrikkeleihin, ellei yksilö itse sitä halua kieltää. Asetusluonnos, joka liittyy tähän lakiin, lähtee siitä, että henkilötietoihin kuuluu kyllä aviopuolison tiedot, lasten tiedot ja myös omien vanhempien tiedot. Sen sijaan se ei katso, että appivanhemmat, aviomiehen, aviiovaimon vanhemmat kuuluisivat yksilön henkilötietoihin.

Minusta tämä raja on aivan omituinen. En ymmärrä sitä, että jos kansalainen menee naimisiin, hänen henkilötietoihinsa ei kuulukaan se,

mihin sukuun hänet mahdollisesti on naitu. Hyvin monet historiantutkijat ovat arvostelleet sitä, että edelleenkin appivanhempien tiedot jäävät tämän lain soveltamisen ulkopuolelle. Se on yksi syy, minkä vuoksi esitän, että sitten kun eduskunta tämän lain hyväksyy, se hyväksyisi siihen myös ponnien, jossa myös appivanhempien tiedot tulisivat samalla tavalla henkilötiedoiksi kuin muutkin tiedot.

En halua eduskuntaa tämän enempää tästä asiasta vaivata. Toivon vain, että eduskunta ymmärtää, että kysymys on julkisuudesta, sananvapaudesta. Tämä on yksi askel oikeaan suuntaan, mutta tämä ei riitä, vaan meidän on jatkossa oltava hyvin tarkkana siitä, ettemme laadi enää sellaisia lakeja, joilla nimenomaan julkisuutta ja sananvapautta tässä maassa kavennetaan.

Tämä laki ei suinkaan ole ainut lakiesitys, joka on ollut irrallaan elävästä elämästä. Esimerkiksi virkarikoslaki, joka aikanaan säädettiin ennen sinipunahallitusta, vai oliko se sinipunahallituksen ensimmäisinä aikoina, on kyllä osoitus siitä, minkälaisiin pöljyyksiin kansanedustajatkin saattavat työssään joutua, kun he eivät katso yhteiskuntaa kokonaisuudessaan, vaan ahtaan näkökulman puitteissa eli tässä kysymyksessä, jos virkamies vuotaa tietoja, niin hän on heti rikollinen. Eihän näin voi olla. Tietojen vuotaminen on pääsääntö Euroopassa, meillä se on kriminalisoitu.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Ukkola on aina hyvä puhuja, virkistävä elämys ja puhuu asiaa, mutta nyt minä pääsin vähän siihen käsitykseen, että hän illan tunteina yritti väöntää vähän väkisin tätä asiaa. Muutamia huomioita.

Hän suri sitä, että lehtimiehet, jotka saavat vihiä jostakin asiasta, joutuvat laittamaan sen rekistereihin, ja se tulee sieltä sitten julki, kuka on eduskunnassa kavaltanut, kuka on käynyt Pietarinkadulla ja kuka missäkin. Ei hän näin sanonut, mutta joka tapauksessa minä uskon, että lehtimiehet eivät tällaisia rekistereitä pidä. Jos he pitäisivät, heidän tietonsa loppuisivat aika vähään. Jos he taas pitävät tällaisia rekistereitä, niin sellaiset vasikat saavat kyllä tulla ilmi, ei siinä ole sen kummempaa, varsinkin ne, jotka rahasta ja nimenomaan rahasta elättävät itseään tällä systeemillä.

Mitä tulee yleiseen julkisuuteen, niin toisina aikoina vaaditaan, että ihmisen yksityisyyttä täyttyy suojella hyvin voimakkaasti jopa niin, että toinen poliisi ei saa toiselta viranomaiselta tietoa

jonkun henkilön osoitteesta, kun välttämättä haluaisi tätä tavata, vaikka se toisella viranomaisella on. Tämäkin on kielletty. Siihen on tulossa kuulemma parannus.

Nyt sitten taas tässä tapauksessa lähdetään siitä, että kaikki ihmisen yksityisyyden tiedot verotuksesta ja muualta pitäisi saada reposteltavaksi ja iltalukemiseksi jokaiseen perheeseen. Ei minulla ole sitä vastaan, kyllähän politiikassa niitä repostellaan. Toisaalta nämä asiat ovat vastakkaisia. Toisaalta suojellaan ihmistä valtavasti, ihmisten yksityisiä asioita. Toisessa tapauksessa niitä taas saadaan repostella kaikkien nähtäväksi ja kiisteltäväksi ja kateuden pohjaksi ja siemeneksi. Minä en oikein nyt, ed. Ukkola, päässyt käsitykseen, kumpaa te ajatte, yksilön, ihmisen suojaa vai sitä toista asiaa.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Saattaa olla, että monet niistä huomioista, joita ed. Ukkola teki, ovat nimenomaan toimittajan työn kannalta varsin oikeita. Haluan kuitenkin todeta, että se, mihin ed. Ukkola päätti puheensa ja missä hän totesi, että tietojen vuotaminen Euroopassa on pääsääntö ja että meillä se on kriminalisoitu, on hieman virheellinen tulkinta siitä julkisuuskäytännöstä, jota esimerkiksi Euroopan unionissa noudatetaan.

Euroopan unionissa pääsääntö on, että tiedot eivät ole julkisia. Suomessa pääsääntö on, että tiedot ovat julkisia. Tästä syystä pääsäännöksi Euroopan unionin piirissä on tietenkin muodostunut, että tietovuodot alkavat olla pääsääntö, joskin ne on myös kriminalisoitu.

Engelma, johon valitettavasti Suomen hallitus ei esimerkiksi Euroopan unionin kanssa käydyissä neuvotteluissa kiinnittänyt lainkaan huomiota, näin voidaan sanoa, on juuri se, että me olemme mahdollisen EU-jäsenyyden myötä siirtymässä eurooppalaiseen käytäntöön, joka poikkeaa olennaisesti, on vastakkainen Suomen nykyiselle käytännölle.

Saattaa olla, että tulen itse äänestyksessä, myöskin toimittajataustan omaavana kansanedustajana, tukemaan niitä muutoksia, joita ed. Ukkola esittää. Samalla haluan todeta, että meillä on varmasti edessä kovin paljon työtä, jotta pystymme estämään EU:n salailukäytännön siirtymisen Suomeen mahdollisen EU-jäsenyyden myötä.

Ed. V a r p a s u o : Arvoisa puhemies! Tarkennuksena ed. Ukkolan käyttämään puheenvuoroon: Asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi,

että saatetaan saada tiedot niistä henkilöistä, joille lehdet ovat maksaneet vihjepalkkioita. Asiantuntijakuulemisessa ei suinkaan tullut esiin, että näistä pidettäisiin erityistä rekisteriä, kuten ed. Aittoniemi pelkäsi. Näin ei suinkaan ole, mutta maksatuksen kautta saatetaan saada tiedot näistä, eli tässä kohdin, kuten todettiin, vuotoja kyllä löytyy ihan lehdistä, jos joku haluaisi lähteä katsomaan niitä.

Tuohon puheenvuoroon sinänsä on todettava, että valiokunta todella oli yksimielinen siitä, että verotustiedot, jotka sinänsä ovat julkisia tietoja, ovat yksittäisinä tietoina julkisia tietoja. Siihen on todella saatava parannus niin, että ne voidaan antaa nykyistä järjestelmää huomattavasti paljon paremmin ja kevyemmin massaluovutuksena, jolloin ne saadaan myös julkistettua. Tämä on sinänsä mielenkiintoinen yksityiskohda, että julkisia tietoja ei käytännössä voi suurina joukkoina julkistaa, kun niitä ei saa massaluovutuksena. Se on mielenkiintoinen kiemura, joka tässä hallinnossa todella on. Muodollisesti on olemassa julkinen tieto, jonka julkistaminen suurena massana on kuitenkin käytännössä mahdotonta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi turvatarkastuksista lentoliikenteessä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 281/1993 vp

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 2

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi merilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 329/1993 vp

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laeiksi asevelvollisuuslain sekä soti-lasoikeudenkäyntilain 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 302/1993 vp

Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Nyt täysistuntokäsittelyyn ehtineen lain tausta on varsin yleisesti tunnettu. Esityksessä on kyse ns. totaali kieltäytyjistä eli henkilöistä, joille ei kelpaa sen kummemmin aseellinen, aseeton kuin siviilipalveluskaan. Nämä henkilöt vastustavat siis kaikkea asevelvollisuuteen liittyvää, ovat usein täysin passiivisia ja haluttomia kaikkeen yhteistoimintaan viranomaisten kanssa.

Totaali kieltäytyjiä on viime aikoina löytynyt kaksi. Hyvä kysymys onkin, pitääkö suurin piirtein jokaista ihmistä varten säätää oma lakinsa. Silloin kun jotkut yhteiskunnan jäsenet käyttäytyvät täysin epärationaalisesti, joudutaan kuitenkin tällaiseen näköjään menemään.

Suomen hallitusmuodon mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan, niin kuin siitä laissa säädetään”. Asevelvollisuuden suorittamisesta ei voi ilman laissa erikseen säädettyä perustetta vapautua. Jos varusmiespalvelukseen määrätty asevelvollinen haikautumatta siviilipalvelukseen jää määräaikana saapumatta palveluspaikkaansa ja sinne tuotuna kieltäytyy kaikesta palveluksesta, hänet voidaan tuomita karkaamisesta ja palvelusrikoksesta vankeuteen. Rangaistuksen kärsittyään henkilö tuodaan palvelukseen. Jos hän edelleen kieltäytyy kaikesta palveluksesta, hänet tuomitaan uudelleen vankeuteen ja rangaistuskierre voi jatkua aina sen vuoden loppuun, jona asianomainen täyttää 30 vuotta.

Tällä lainmuutoksella rangaistuskierre aiotaan nyt saada poikki. Palveluksesta kieltäytymisestä säädetään sama seuraamus riippumatta siitä, onko kyse varusmiehestä vai siviilipalvelusmiehestä. Tämänhetkinen järjestelmään kohte-

lee näitä eri tavalla. Kun siviilipalvelusmies on suorittanut rangaistuksen, joka vastaa puolta jäljellä olevasta palvelusajasta, hänen siviilipalvelusvelvollisuutensa on samalla päättynyt, kun taas varusmiehelle rangaistuksen kärsiminen ei vaikuta palvelusaikaan.

Puolustusvaliokunta on lakivaliokunnan lausunnossa esitetyllä tavalla tarkentanut säädösten teknistä sanamuotoa. Muita muutoksia emme hallituksen esityksen asevelvollisuuslakia koskaan osaan ehdota. Sotilasoikeudenkäyntilain osalta tyydymme hallituksen ehdottamaan lisäykseen, jonka mukaan asevelvollisuudesta kieltyytyminen käsiteltäisiin sotilasoikeudenkäyntiasiana.

Oppositio katsoi, että lainmuutos poistaa kyläkin varusmiehen kohdalla toistuvan rankaisemisen, mutta muiden kuin varusmiesten osalta epäkohta säilyy muutoksen jälkeenkin. He esittivät ensimmäisen lakiehdotuksen 39 §:stä poistettavaksi sanan "varusmies". Tämä tarkoittaisi, että kieltyytyminen voitaisiin todeta jo ennen kutsuntaa eli asianomainen voisi kieltyytyä jo kutsunnoista. Hallituspuolueet eivät tähän suostuneet.

Kutsunta on tilaisuus, jossa määritellään asevelvollisen palvelusvelvollisuus, ja silloin ratkaistaan se, onko mies velvollinen astumaan palvelukseen. Ennen kutsuntaa ei vielä ole käsiillä konkreettista palvelusvelvollisuutta eikä niin ollen kieltyytymisen kohdetta. Ei voida olla varmoja siitä, että kutsunnoista kieltyytyvät aina kieltyytyvät myös palveluksesta. Toisaalta kaikkia kutsuntoihin osallistuvia ei edes määrätä palvelukseen. Joissakin tapauksissa kutsuntavaiheessa rankaiseminen saattaisi siis olla ennenaikaista ja toisissa tarpeetonta. Oman näkökulman ilmoittaminen siitä, miten myöhemmin mahdollisesti tulee toimimaan, ei voi olla rangaistava teko. Poissaolo kutsunnasta ei ole sotilasrikos. Sen tutkii poliisi, joka myös ryhtyy toimiin rangaistusseuraamuksen määräämiseksi teosta. Seuraamuksena käytännössä on usein sakkorangaistus. Varusmies-sanan jättäminen pois 39 §:stä merkitsisi sitä, että ajankohta, jona kieltyytymisrikoksen tunnusmerkistö voisi täytyä, jäisi avoimeksi.

Jopa puolustusministeriö on pitänyt nyt ehdotettua rangaistussäännöstöä varsin ankarana. Lähtökohtana on, että sitä sovellettaisiin vain äärimmäisen harvoin tapauksiin. Siten myös ajanjakson, jolloin teon tunnusmerkistö voi täytyä, tulisi olla mahdollisimman rajattu. Toisaalta asian, josta kieltyytymisestä voidaan tuomita yli

puolen vuoden vankeusrangaistukseen, tulisi olla konkreettinen, ja kieltyytymisen kohde olisi konkretisoitunut silloin, kun asianomainen on astunut palvelukseen taikka palvelukseenastumismääräyksen saatuaan ollut velvollinen astumaan palvelukseen. Nämä edellytykset toteutuvat silloin, kun tekoon voi syyllistyä vain varusmies.

Arvoisa puhemies! Opposition esille nostamiin muutosehdotuksiin sisältyy myös muita ongelmia, joita kaikkia ei ole tarkoituksenmukaista ruveta juuri tässä juurta jaksaa käymään läpi. Nämä kaikki ehdotukset pohjautuvat Aseistakieltyytyjäliiton myös puolustusvaliokunnalle jättämiin ehdotuksiin. Yhteistä niille on se, että toteutuessaan ne merkitsisivät sen rakennelman hajoamista, jolle hallituksen esityksessä tarkoitettu rangaistussäännös perustuu. Ne aiheuttaisivat myös tarpeen kirjoittaa rangaistussäännös kokonaan uudelleen. Tällaiseen ei sentään ole meidän aihetta mielestäni ryhtyä.

Ed. Zyskiewicz merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Lamminen käsitteli niitä mahdollisia seuraamuksia, joita opposition tekemien esitysten toteutumisesta rangaistussäännöstöön mahdollisesti olisi olemassa.

Vastalauseen allekirjoittaneiden kansanedustajien tarkoituksena oli kuitenkin pelkästään se, että totaalkieltyytyjiä koskeva kysymys ratkaistaan kokonaisuudessaan, ettei siihen jätetä minkäänlaista aukkoa. Täytyy sanoa ja kiittää puolustusministeriä siitä, että me olemme kyenneet ratkaisemaan merkittävältä osalta sen ongelman, mikä on ollut olemassa, eli kysymyksen sellaisista totaalkieltyytyjistä, jotka täyttävät varusmiehen tunnusmerkit, ja heidän toistuvien rangaistustensa poistamisen tämän lainmuutoksen kautta. Se on myönteinen asia.

Mutta me esitimme tämän lisäksi, että myös ne, jotka kieltyytyvät ennen kutsuntoja, jotka eivät siis täytä vielä varusmiehen tunnusmerkkejä, otettaisiin laissa myös huomioon, jotta ei synny uutta käytäntöä, joka saattaa tulla niiden osalta, jotka eivät hyväksy missään muodossa asepalvelusta tai siihen liittyviä erilaisia toimintoja, mm. kutsuntoja. Tulevaisuudessa saattaa käydä niin, että aletaan yhä enemmän kieltyytyä jo ennen kutsuntoja. Me olisimme halunneet yksinkertaistaa käytäntöä ja ratkaista jo tässä vai-

heessa tällä lainmuutoksella myös näitä henkilöitä koskevan ongelman. Ei tässä sen kummallisemmasta asiasta ole kysymys.

Myönteistä on se, että tällainen lainmuutos on saatu aikaan, siitä puolustusvaliokunta on yksimielinen. Totean, että tässä suhteessa hallitus on osoittanut ymmärtämystä myös niitä kohtaan, joita ei ole kovin monta Suomessa.

Ed. V i h r i ä l ä : Arvoisa puhemies! Käsitteilyssä olevat lakiesitykset antavat mahdollisuuden tarkastella varusmiesten ja siviilipalvelumiesten asemaa yhteiskunnassa.

Totean ensiksi, että hyväksyn molemmat lakiesitykset niin kuin hallitus on ne esittänyt. Voin yhtyä myös siihen, mitä edellä on jo todettu, että puolustusvaliokunta käsitteli asiaa hyvin asiallisesti.

Hallituksen esitys ns. totaalkieltäytyjiä koskevaksi lainsäädännöksi, tätä voidaan sanoa myös lex Raniseksi, on käsitelty todella puolustusvaliokunnassa varsin lyhyen kaavan mukaisesti. Oppositio tosin, kuten varapuheenjohtaja Laakso jo totesi, olisi halunnut jatkaa vielä asiantuntijoiden kuulemista, mutta hallituspuolueiden edustajat pitivät sitä tällä kertaa hyödyttömänä. Esityksen ongelmakohdat, jos niitä yleen­sä oli, ehtivät kyllä tulla jo asiantuntijakuulemisessa riittävästi esille.

Ongelmia hallituksen esityksessä näki Aseistakieltäytyjäliitto. Oppositio­puolueiden edustajat tarttuivatkin näihin muutosesityksiin, mikä näkyy valiokunnan mietintöön liitetystä vastalauseesta. Yhdyn Aseistakieltäytyjäliiton valiokunnalle jättämään asiantuntijalausuntoon vain sen yhdessä kohdassa. Hallituksen esittämä lisäasevelvollisuuslakiin on historiallinen, koska ilmeisesti ensimmäistä kertaa puolustusministeriön lainvalmistelijat ovat kirjoittaneet asevelvollisuuslakia siten, että sen sisältö riippuu siviilipalveluslain muuttamisesta. Luulen kuitenkin, että näen historiallisuuden vähän eri näkökulmasta kuin mainittu järjestö, ehkä paremminkin huolestuttavana ennakkotapauksena kuin kunniakkaana lukuna asevelvollisuuslain historiassa.

Muistamme kaikki hyvin siviilipalveluslain käsittelyvaiheet tämän vaalikauden alussa. Vuoden 1992 alusta voimaan astuneen uuden lain seuraamukset kuluneina runsaana kahtena soveltamisvuonna eivät ole kovin hyviä. Perustavanlaatuinen muutos tapahtui itse asiassa jo vuonna 87, jolloin luovuttiin vakaumuksen uskottavuuden tutkimisesta. Samalla siviilipalvelusaika pidennettiin 16 kuukauteen. Lakiuudis-

tuksessa se laskettiin kuitenkin 13 kuukauteen eikä vakaumuksen tutkimista samalla palautettu lakiin. Syistä, joita jäljempänä valotan hieman enemmän, voidaan sanoa, että varusmiespalvelukseen astuvalta nuorelta kysytään nyt erityistä vakaumusta. Sopii kysyä, kysytäänkö sitä siviilipalvelumieheltä. Seurauksetkin ovat nähtävissä. Kun ennen nykyisen siviilipalveluslain voimaantuloa vuonna 91 aseellisesta palveluksesta vapautettuja oli noin 4 prosenttia, luku oli seuraavana vuonna 6,8 prosenttia ja viime vuonna vapautuksen saaneita 6,3 prosenttia ikäluokasta.

Arvoisa puhemies! Kun vertaamme varusmiespalvelusta ja siviilipalvelusta keskenään, ymmärrämme varsin hyvin, mistä siviilipalveluksen valinneiden määrän lisääntyminen tällä hetkellä johtuu. Siviilipalvelukseen hyväksytyt on mahdollista itse etsiä toiveitaan vastaava palveluspaikka työpalvelua varten itselleen sopivalta paikkakunnalta, myös omalta kotipaikkakunnaltaan. Siviilipalvelumiehen työaika saa olla enintään 40 tuntia viikossa. Varusmiehen viikoittainen ja päivittäinen palvelusaikahan on oleellisesti pitempi. Noin puolessa tapauksista siviilipalvelumiehet asuvat kotonaan, mistä heille maksetaan majoituskorvausta. Moni siviilipalvelulaitos kykenee tarjoamaan vain lounaan, joten muut päivittäiset ateriat, aamiainen, päivällinen ja iltapala, korvataan rahalla, samoin viikonlopun kaikki ateriat. Arkipäiviltä ruokaraha on 30 markkaa, viikonloputta 53 markkaa per päivä. Näin siviilipalvelumies saa kotonakin asuessaan myös viikonloppuisin täyden yöspidon. Siviilipalvelukseen ei kuulu fyysisesti rasittavia sota- ja leiriharjoituksia, partio- ja päivystyspalvelua, liikkumisvapauden rajoituksia, korostettua kuuliaisuusvelvoitetta eikä yhteismajoitusta. Siviilipalvelumiehelle ei käytännössä järjestetä kertausharjoituksia korvaavaa koulutusta, joten rasite, mikäli sellaisesta nyt voidaan puhua, jää ainutkertaiseksi. Nuorten miesten keskuudessa elää yleisenä käsitys tänään, että siviilipalveluksessa selviää varusmiespalvelusta helpommalla. Paljon on myös tapauksia, joissa siirrytään jo alkaneesta varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen. Tutkimuksen mukaan vakaumuksellisia siirtyjiä näistä on noin 15 prosenttia. Huomattavasti suurempi osa on puhtaita hyödyn tavoittelijoita. Aineelliset etunäkökohdat ohjaavat mielestäni eettisiä valintoja, vaikka siviilipalvelun tulisi olla korvaava palvelusmuoto niille, jotka eivät katso voivansa suorittaa varusmiespalvelusta vakavien uskonnollisten ja muiden eettisten syiden vuoksi.

Varusmiesten on usein yritettävä tulla käytännössä toimeen päivärahallaan. Yhtäältä tämä saattaa johtua omasta, varusmiespalvelua edeltäneestä työttömyydestä. Toisaalta syynä voi olla vanhempien työttömyys ja tätä kautta mahdollisuus antaa rahallista tai muuta tukea varusmiehille. On laskettu, että ruokarahan maksaminen varusmiehille loma- ja viikonloppuvapaan ajalta maksaisi noin 130 miljoonaa markkaa vuodessa. Varusmiesten etuuksien nostaminen kaikilta osin siviilipalvelumiesten tasolle ei ole taloudellisesti tällä hetkellä mahdollista, eikä se ole varmasti myös tarkoituksenmukaistakaan.

Arvoisa puhemies! Mitä sitten voitaisiin tehdä, että varusmiehet ja siviilipalvelumiehet olisivat edes suurin piirtein tasa-arvoisessa asemassa keskenään ja ketään sortamatta? Käsitteksi on, että uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen tutkinta, josta luovuttiin 1.1.1987, tulisi palauttaa. Vaihtoehtoisesti siviilipalvelusaikaa tulisi jatkaa riittävän vakaumusta koettelevan kynnyksen muodostamiseksi.

Kun sotilaslääneille tulevien palautteiden perusteella näyttää olevan niin, että siviilipalveluksen suorittamista ei ilmeisesti valvota, pitäisi vakavasti harkita, tulisiko siviilipalvelus suorittaa kokonaisuudessaan keskitetysti siviilipalvelukeskuksissa. Lakkautettujen varuskuntien käytössä olleet tilat puolestaan olisivat mitä parhaimpia tiloja siviilipalvelukeskuksille. Lääninhallitusten pelastus- ja koulutusosastot voitaisiin velvoittaa järjestämään siviilipalvelumiesten koulutus alueellaan. Luontevaa tällöin olisi siviilipalveluasioiden siirtäminen keskushallinnossa työministeriöltä sisäasiainministeriölle.

Ed. Pykäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin muistuttaa ed. Vihriälälle, että nyt ei käsitellä siviilipalveluslakia tai sen muuttamista sen enempää kuin asevelvollisuuslakiakaan, vaan totaali kieltäytyjien toistuvaisrangaistuskäytännön ja sen kierteen katkaisemista lainmuutoksella. Minun mielestäni edelleen tässä ajassa on uskomatonta, että me ajattelme niin, että jos me kunnioitamme yksilöiden vakaumusta, mikä on myös perustuslaissa turvattu oikeus yhtä lailla uskonnon kuin oman tunnon vapauteen, niin sitten me lähdemme sääntämään jotakin lakia siltä pohjalta, että jos joku vähemmistö ajattelee eri tavalla kuin enemmistö, niin siitä heitä täytyisi rangaista.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En tiedä, onko ed. Vihriälä tutustunut

aikaisempaan käytäntöön, jolla vakaumusta tutkittiin. Sehän oli hyvin mielenkiintoinen käytäntö. Sehän oli tällainen väittelykoe, jossa esimerkiksi kysyjä kysyi, että käyttäisittekö te väkivaltaa, jos vaimonne raiskattaisiin. Ja useimmiten vastaus oli se, että en ole naimisissa. Erään kerran kysyjä, muistaakseni eversti, tiedusteli, että jos minä löisin teitä, niin löisittekö te takaisin, jolloin tämä tutkittava sanoi, että kyllä se on todennäköistä. Ai, että on todennäköistä, että te löisitte takaisin. Ei, vaan se on todennäköistä, että te löisitte minua. Siis snobbailua, erilaista väittelyä, joka ei tietenkään selvittänyt sitä, minäkö olen vakaumus. Tästä naurettavasta pelilelystä, jota kutsuttiin vakaumuksen tutkimiseksi, päätettiin yksimielisesti luopua, koska sillä ei mitattu mitään.

Haluaisin ed. Vihriälältä kysyä, mitä tämä riittävän vakaumusta koettelevan kynnyksen saavuttaminen tarkoittaa. Onko se joku kidutuskynnys, vai millä tavalla se riittävä kynnyksen saavutetaan? Onko se kipukynnys vai mistä oikeastaan on kysymys?

Haluan vielä korostaa sitä, että tällä lainmuutoksella ratkaistaan yksi ongelma, joka on hirtannut mm. oikeuslaitosta ja joka eurooppalaisittain on antanut Suomelle kyseenalaista kuuluisuutta maana, jossa käytetään toistuvaisrangaistusta samasta rikoksesta. Tässä suhteessa meidän kaikkien kannattaisi olla tyytyväisiä siihen, että tämä lainmuutos toteutuu.

Ed. Vihriälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean sekä ed. Pykäläiselle että ed. Laaksole sen, minkä jo puhujakorokkeelta toin esille, että todella me olemme yksimielisesti olleet tätä lakia hyväksymässä. Mutta katsoin, että lain käsittelyn yhteydessä on syytä tuoda esille niitä seikkoja, jotka ovat johtaneet siihen, että siviilipalveluksesta on tullut houkuttelevampi kuin varusmiespalvelus.

Ed. Laaksole totean, että en ole ollut mukana vakaumusta tutkittaessa kenenkään kohdalta, en oman enkä muiden kohdalta, ja totean, että en missään tapauksessa pidä järkevänä, että näissä tutkintatilaisuuksissa olisi jotakuta kidutettu.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Vihriälän kannattaisi lähestyä tätä kysymystä eli sitä, miksi siviilipalvelus saatetaan houkutella niitakin, joilla ei ole asianmukaista vakaumusta, enemmän kuin palvelu armeijassa, tutustumalla tilanteeseen ja niihin motiiveihin tai motiivin puutteeseen, joka tällä hetkellä mo-

nien varusmiesten osalta on tosiasia. Motiivin puutehan aiheutuu siitä, että varsin suuri osa varusmiehistä kokee tällä hetkellä armeijan palvelun liian pitkäksi, eli se aika ja varsinkin se, kuinka se aika käytetään, ei motivoi varusmiehiä nykyiseen palvelukseen. Meistä monet täällä ovat yhtä mieltä siitä, että varusmiespalvelua voitaisiin huomattavasti nykyisestä tehostaa ja ilmeisesti samalla myös lyhentää. Viittaen esimerkiksi tässä majuri, kansanedustaja Lammin suosiomaan toteamukseen siitä, että tykkimiehet oppivat kyllä tykin ammusten kantamisen lyhyemmässäkin ajassa kuin yhdeksässä kuukaudessa, kolmessa viikossa hänen mukaansa.

Luulen, että meidän pitäisi lähestyä asiaa tutkimalla, onko nykyinen varusmiespalvelu sellainen, että se kaikilta osin on motiiveja luova, eli voisimmeko me muuttaa nykyistä käytäntöä jollakin tavalla ja näin tehdä esimerkiksi varusmiespalvelun nykyistä houkuttelevammaksi, tarkoituksenmukaiseksi.

Ed. L a m m i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tämä huutavan ääni on kuultu täältä Arkadianmäeltä puolustusvoimiinkin, sillä kahdessa joukkoyksikössä on aloitettu tämän vuoden kuluessa tietty kokeilu, jossa palvelua yritetään mahdollisimman paljon tehdä mielekkääksi ja motivoivammaksi. Meidän viestimme on mennyt kyllä perille tai mistä se sitten on mennytkin, mutta joka tapauksessa armeijassa sellaista koulutusta varmasti tulevaisuudessa pystytään antamaan, että se motivoi varusmiehiä edelleenkin.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta antoi lausunnon, joka oli yksimielinen, tästä hallituksen esityksestä, ja kiitoksena puolustusasiainvaliokunnalle voi sanoa sen, että tämä yksimielinen kannanotto myös on varsinaisessa mietinnössä otettu esille.

Lakivaliokunta, joka tarkasteli asiaa pelkääjän oikeuspoliittisista näkökulmista, piti erinomaisen hyvänä asiana, että hallitus on nyt suhteellisen ripeästi ryhtynyt selvästi havaittavan epäkohdan korjaamiseen, epäkohdan, joka on sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta ollut pieni mutta erittäin kiusallinen. Tässä mielessä tämä muutos oltiin myös meidän puoleltamme valmiita hyväksymään yksimielisenä opposition ja hallituspuolueiden erilaiset mielipiteetkin huomioon ottaen, koska halusimme nimenomaisesti saada tämän nopeasti voimaan.

Kuitenkin kiinnitän, arvoisa puhemies, täysis-

tunnossa vielä mukana olevien työtoverieni huomiota siihen, että tämä lakiteksti ei nyt muutettunakaan ole aivan moitteeton vaan jatkossa siihen kannattaa kiinnittää uudelleen huomiota. Kun meillä nyt on käynnissä rikoslakiprojekti, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että ankarahkot rangaistukset ainakin koottaisiin rikoslakiin, niin se kannattaa tehdä myös tämän rangaistuksen osalta jatkossa. Sen vuoksi valiokunta edelleenkin yksimielisesti esittää, että asevelvollisuuslain 39 §:ään sisältyvä rangaistusuhka, koska se on niin ankara, voitaisiin siirtää rikoslakiin ja kirjoittaa tunnusmerkitö siinä yhteydessä myös ehdotettua selkeämmäksi. Me emme lähteneet tätä yksityiskohtaisemmin pohtimaan tässä yhteydessä, koska se olisi vienyt liian paljon aikaa.

Samoin valiokunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että siviilipalveluslain mukaan tuomitava vankeusrangaistus eroaa monilta osin normaalista vankeusrangaistuksesta. Käymättä tässäkin yhteydessä periaatteellisempaa yksityiskohtiin menevää keskustelua totesimme vain muutamia esimerkkejä tänne kooten, että on hiegan makukysymys, onko kysymyksessä vankeus vai jokin muu, ehkäpä ihan oma seuraamuksensa. Tietysti rikoslakiprojektin yhteydessä voidaan miettiä, onko tämä tällaisenaan ihan tunnossa.

Kolmas asia koskee tuomioistuimenmenettelyä. Valiokunta sinänsä hyväksyi sen, että tätä käsitellään sotilasoikeusasiaina, mutta kiinnittää huomiota siihen, että laki, johon se perustuu, on tullut sinänsä voimaan vasta vuonna 1983, ja se on siis varsin uusi pykälä näin suomalaisessa katsantokannassa. Se on kuitenkin jäämässä sen vuoksi poikkeavaksi, että tämän jälkeen on käynnistetty kokonaan suuri tuomioistuinuudistus, jossa käräjäoikeudet ovat tulleet vanhojen kihlakunnanoikeuksien ja raastuvanoikeuksien sijaan ja siinä samassa yhteydessä myös jutut on niputettu uudelleen sen mukaisesti, kuinka vaikeasta asiasta on kyse.

Normaalissa alioikeusasiassa yhden tuomarin kokoonpanossa ei tämän suuruusluokan asioita käsiteltäisi, mutta jälleen asian nopea käsittely painoi mielestämme enemmän. Sen vuoksi me vain toteamme lakivaliokunnan puolelta sen, että kun alioikeus uudistus etenee seuraavassa vaiheessa rikosasiain oikeudenkäyntimenettelysäännösten uudistukseen, tässä yhteydessä olisi syytä selvittää, onko alioikeuden kokoonpano sotilasoikeudenkäyntiasioita käsiteltäessä tarkoituksenmukainen verrattaessa sitä esimerkiksi

yhden tuomarin toimivallan laajuuteen normaalin rikosasian käsittelyssä.

Arvoisa puhemies! Kun täällä nyt on käyty keskustelua myös opposition varsinaisen valio-kunnan mietinnön puolella tapahtuneesta käsittelystä, mielestäni nämä ovat osittain sellaisia asioita, joita kannattaisi katsoa näiden meidänkin esille ottamiemme asioiden yhteydessä. En edes nyt täysistuntokäsittelyssä vielä punnittaessa vastakkain asioiden tärkeyksiä pidä näitä asioita niin painavina, että sen vuoksi olisin valmis vaarantamaan nyt jo tänne asti ehtineen hallituksen esityksen muutoksen voimaantulon. Sinänsä täällä käyty keskustelu siitä, millä tavoin eri ihmiset voivat isänmaataan palvella eri tehtävissä, on aina mielenkiintoinen, mutta mielestäni nyt käsiteltävänä olevan asian yhteydessä ei sillä asian sisällölliselle puolelle ole kovin suurta merkitystä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Joisakin maissa, erityisesti Etelä-Euroopassa, aktiivisuus asevelvollisuuden suorittamiseen on varsin heikko. Taisi olla Espanjassa oliko ihan kolmasosa vai mitä, joka jätti asevelvollisuuden suorittamatta. Minä en usko, että suomalaisessa yhteiskuntarakenteessa ja nuorisossa ongelmaa esiintyy näin vahvasti. Näkisin, että siitä porukasta, joka siviilipalvelun houkuttelevuuden vuoksi menee siviilipalveluun, ei kyllä mihinkään ole maanpuolustustehtävissäkään. Se ei ole muuta kuin jaloissa ja tiellä silloin, kun joudutaan jotakin tekemään.

Joka tapauksessa pitää tietysti tarkoin seurata, jos yhteiskuntarakenteessa tapahtuu sellainen muutos, että tuollainen Etelä-Euroopan tyyppinen muoti-ilmiö tulee Suomeenkin, koska yhteiskunnan ja valtion puolustus täytyy kuitenkin hoitaa. Minä en näe sitä siinä mielessä ongelmana. Suomalainen nuori mies tuntee vastuunsa ja on aika vähän sellaisia, jotka siitä houkutusillaan lähtevät lipeämään.

Mitä tulee sitten armeijan mielekkyyteen, sanoisin, että armeijassa opetetaan kurinalaisuuteen, sietokykyyn ja opetellaan myös eräitä sotilaallisia oppeja. Armeijan on oltava armeija. Olen aikanaan sanonut, että siihen aikaan, kun minä olin armeijassa, kaksi ja puoli kuukautta kului, ennen kuin ensimmäisen loman sai. Siinä vaiheessa alkaa tuntua armeija sellaiselta kuin se on. Siellä muodostuu sosiaalinen yhteisö asevelvollisten kesken. Tällaiset sosiaaliset yhteisöt ovat voimakkaasti vastustuskykyisiä myös psyykkisille sairauksille. Yhteisössä jokainen tu-

kee toistaan. Mutta kun päästään kahden tunnin kuluttua lomalle, ei synny sen paremmin armeijaan sosiaalista yhteisöä kuin kotiinkaan, asevelvollinen heiluu siinä välillä, ja tästä syntyvät psyykkiset häiriöt.

Vanhan ajan armeija on hyvä, ja siellä syntyy kunnan sotilaita eikä synny mitään psyykkisiä häiriöitä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset ammattitutkintolaiksi sekä ammatillisista oppilaitoksista annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 286/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2.

Keskustelu:

Ed. H a c k l i n : Arvoisa puhemies! Tämä käsittelyssä nyt oleva ammattitutkintolaki antaa aikuisille uudenlaisen mahdollisuuden suorittaa ammatillinen tutkinto ja myös saada siitä ammatillista pätevyyttä osoittava todistus. Tähän saakka aikuinen on voinut hankkia ammatillisen pätevyyden opiskelemalla ammatillisessa oppilaitoksessa yhdessä nuorten kanssa. Näitä aikuisia opiskelijoita on vuoden 91 tilastoissa ollut 20 000. Toisaalta on myös voinut suorittaa ammatillisen pätevyystutkinnon ammatillisen pätevyystutkintolain perusteella — näitä on viimeksi ollut noin 1 000 aikuista — tai sitten on voinut opiskella ammattiin yksityisesti tai oppisopimuskoulutuksella. Näin on opiskellut vuonna 91 yhteensä noin 11 000 aikuista.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen päävirta on kuitenkin ollut ammatillinen lisä- tai täydennyskoulutus eli on hankittu jo olemassa olevan tutkinnon päälle lisäkoulutusta, täydennyskoulutusta tai olemassa olevien taitojen päälle on hankittu lisää oppia. Tämä on tosiaan ollut ammatillisen aikuiskoulutuksen päävirta. Lisäkoulutukseen osallistui noin 350 000 aikuista vuonna 91.

Yksi perusasia on kuitenkin ollut se, että aika suurelta osalta keski-ikäistä aikuisväestöä on puuttunut tai puuttuu tänäkin päivänä ammatil-

linen perustutkinto, vaikka osaamista, tietotaitoa onkin kertynyt työelämän ja kurssien kautta. Tämä ammattitutkintolaki mahdollistaa nyt tutkinnon suorittamisen riippumatta ammattitaidon hankkimistavasta, eli työelämän kokemus, opiskelut, kurssit voivat olla pohjana sille, että voi osallistua noin viikon kestävään näyttökokeeseen, suorittaa näin tutkinnon ja saada siitä todistuksen, jolla on varmasti käyttöä uusissa työpaikkoja haettaessa. Tämmöiseen näyttökokeeseen voi osallistua joko osana ammatillista aikuiskoulutusta tai sitten suoraan ilman mitään erityisiä kursseja.

Myönteistä tässä laissa on erityisesti se, että syntyy aikuisille selkeä väylä osoittaa ammattitaito. Jatkuvan koulutuksen periaatteeseen tämä istuu hyvin, ja tämä myös lähentää työelämää ja koulutusta toisiinsa. Myös näitten ammattitutkintojen kautta on tutkintojen ja ammattitaidon laadun valvonta mahdollista.

Tutkintoja ovat ensinnäkin ammatillinen perustutkinto, joka on rinnasteinen nuorisosteen koulutuksessa suoritettaviin tutkintoihin. Nämä tutkinnot ovat samanarvoisia ja myös oppisisältöltään samanlaisia. Lisäksi on vaativampia ammattitutkintoja tai erikoisammattitutkintoja. Tutkintorakenteesta päättää opetusministeriö ja tutkintojen perusteista opetushallitus.

Kokonaan uusi elementti koulutuksen kenttään tulee tämän lain myötä: alakohtaiset tutkintotoimikunnat. Nämä tutkintotoimikunnat vastaisivat ammattitutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta, myös osallistuisivat tutkintojen sisältöjen luomiseen, valvoisivat laatua ja myöntäisivät tutkintotodistukset. Eli siis varsin vaativat tehtävät tulevat näille uusille alakohtaisille tutkintotoimikunnille, jotka voivat myös olla alueellisia tutkintotoimikuntia.

Myös näiden toimikuntien kokoonpano on uutta. Ne koostuvat tämän lain mukaan pääosin työelämän edustajista, työnantajista ja työntekijöistä. Myös oppilaitosten edustajat ovat mukana ja itsenäisen ammatin harjoittajat, jos itsenäisen ammatin harjoittaminen on alalla merkittävän laajuista.

Tutkintotoimikuntien kokoonpanon määrittely on todettu lain perusteluissa mutta ei itse pykälissä, mistä johtuen oppositio on valiokunnassa ollut sitä mieltä, että kokoonpano tulisi todeta myös 4 §:ssä, joten vastalauseessa on tähän kohtaan pykälämuutosehdotus.

Tutkintotoimikunta sopisi tutkintojen järjestämisestä eri oppilaitosten kanssa, eli tällä tavalla olemassa olevat ammatilliset oppilaitokset ovat

sidoksissa uuteen järjestelmään. Kun uusi järjestelmä luodaan, on tietysti kyse myös rahoituksesta. Lain perustelujen mukaan järjestelmä ei toisi lisäkustannuksia valtiolle eikä kunnille, vaan rahoitus hoituisi nykyisillä ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoitusjärjestelyillä, siis valtionosuusjärjestelmän mukaisesti, ja myös työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena voitaisiin näitä tutkintoja suorittaa.

Uusi asia on tutkintomaksut, jotka opiskelija joutuu maksamaan. Tutkintomaksu ei kuitenkaan tarkoita esimerkiksi koko koeviikon kustannuksia vaan ainoastaan tutkintotoimikunnan kustannuksia. Tutkintomaksu on meneillään olevissa kokeiluissa ollut noin 300–500 markkaa. Tämä olisi siis opiskelijan kustannus. Muut näyttökoeviikosta aiheutuvat kustannukset hoituisivat oppilaitosten valtionosuusjärjestelmän kautta.

Tämä laki on ollut hyvin toivottu työelämän piirissä sekä työntekijä- että työnantajapuolella, eikä valiokunnassakaan lakia vastusteta, päinvastoin pidetään myönteisenä. Tästä huolimatta, kun uudesta asiasta on kyse, lakiin liittyy myös useita huolen aiheita, ja arvoisa puhemies, niistä seuraavassa.

Ensimmäinen huolenaihe on se, että useat asiantuntijat pelkäsivät näistä tutkinnoista tulevan liian kapea-alaisia, liian suppeita ja yhteen kapea-alaiseen ammattiin tähtääviä, kun kuitenkin trendi ammatillisessa työelämässä on se, että pitää olla laaja-alaista ja joustavaa osaamista. Tästä syystä valiokunta on painavasti lausunut laaja-alaisuustavoitteen mietinnössään, jopa niin, että oppositio on lausunut sen tiukempaan pontena kuin valiokunnan varsinaisessa mietinnössä, koska tämä oli todella asiantuntijoiden keskuudessa päähuoli, liian kapea-alaiseksi muodostuvat tutkinnot.

Toinen huoli liittyy rahoitukseen. On nimittäin pelättävissä, että kun aikuiskoulutuksen järjestäminen oppilaitoksissa on edullisempaa, niin sen kautta oppilaitosten valtionosuus pienenee, kun valtionosuuden perusteena olevat rahamäärät pienenevät. Huoli on siitä, että nuorten ammatillisen koulutuksen rahoitus kokee menetyksiä ammattitutkintolain mukaisen koulutuksen tai kurssituksen vuoksi. Tästä on valiokunta myös huolensa lausunut ja oppositio ponnen muodossa.

Myös se aiheutti jonkin verran keskustelua, että ammattitutkintolain tuomasta väylästä muodostuisi suosittumpi kuin opiskelusta ammatillisessa peruskoulutuksessa, siis että nuoret ei-

vät menisikään ammattikouluun, vaan odottaisivat, että tulevat siihen ikään, että voivat ammatitutkintolain kautta suorittaa tutkinnon nopeasti ja mukavasti. Tarkoitus ei ole, että ammatitutkintoväylä kilpailisi nuorisosteiden ammatillisen peruskoulutuksen kanssa, eikä tietysti ammatitutkintoa voi millään alalla suorittaa, näytötkokeista selvitä, noin vain viikon kokeissa, vaan tarvitaan työelämän kokemusta, kurssitusta, opiskelua, että siitä voisi selvitä.

Myös se, että ammatillista peruskoulutusta nuorisosteella ja ammatitutkintoja ohjataan eri tavalla, on aiheuttanut huolta. Ammatikoulussa opetus suunnitelmien perusteet ovat ohjausjärjestelmä. Tämän lain mukaisissa tutkinnoissa ohjataan tutkintojen perusteiden avulla, ja näin on pelättävissä, että tulee ammatilliseen koulutukseen kaksi toisistaan eroavaa ohjausjärjestelmää. Opetusministeriö on asiantuntijakuulemisessa vakuuttanut, että näin ei käy ja että nuorisosteiden väylä ja ammatitutkintoväylä tuottavat saman arvoisia ammatillisia opintoja ja tutkintoja.

Opiskelijan asema oli myös paljon keskustelun kohteena. Tässähän opiskelijalle tosiaan tulee jo mainittu tutkintomaksu, jonka hän itse suorittaa. Lisäksi on mahdollista, että opiskelija, tutkinnon suorittaja ei saa opintotukea, jos hän ei osallistu pitempiaikaiseen koulutukseen ennen tutkintoa. Silloin näyttökoeviikon kustannukset jäävät avoimiksi, jos hän ei ole työelämässä ja saa sieltä tukea tai muuta tukea.

Valiokunta on mietinnössään maininnut tulevaisuuteen tähdäten mahdollisesta kulukorvausjärjestelmästä tutkinnon suorittajalle, jossa olisi tietty omavastuu ja kulukorvausta, mutta tämä jäi tulevaisuuden toiveeksi.

Se, että ammatitutkintojärjestelmä onnistuisi, vaatii hyvää tiedottamista opiskelijoille, aikuisille, työttömille. Tiedottaminen sekä myös tutkintotoimikuntien kouluttaminen vaatii käynnistämisesursseja, joita olemme myös mietinnössä vaatineet. Olemme myös todenneet, että olisi hyvä jo heti alusta lähtien muodostaa tietokanta ammatitutkintoihin liittyen tutkintovaihtimuksista ja suorituksista, jotka olisivat kaikkien käyttäjäpiirien käytössä.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on hyväksymässä tämän lain. Siihen sisältyy hyvin paljon myönteisiä elementtejä, mutta huolen aiheitakin oli aika paljon, joten, arvoisa puhemies, toivon, että eduskunta ottaa nämä huolet huomioon ja hyväksyy vastalauseessa olevat ponnet.

Ed. Myller merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan oikein, kuten ed. Hacklin esitteli, ammatitutkintolaki on erinomainen laki. Valiokunnassa oli tätä mieluisa viedä eteenpäin, koska työmarkkinajärjestöt, niin työntekijä- kuin työnantajajärjestöt, olivat tämän kannalla ja kiirehtivät lain käsittelyä.

Asiantuntijat lausuivat kiittäviä sanoja, että tämä on historiallinen laki, koska tässä siirrytään koulutuksen mittaamisesta tiedon mittaamiseen. Se tukee jatkuvan koulutuksen periaatetta, lähentää työelämää ja koulutusta, kun todellakin pätevyys osoitetaan näyttökokein.

Opposition esittämät ponsiesitykset olivat meillä käsittelyssä, ja oikeastaan opetusministeri vastasi kaikkiin täällä esitettyihin epäilyihin, ja ne ovat mietinnössämme, mutta vahvennettuina opposition ponsiesityksinä. Epäilyä on esimerkiksi rahoituksen vaikeutumisesta. Meillehän selvisi, että rahoitusvaikeudet ovat olleet jo ennen tätä lakia, tämä ei niitä muuta miksikään. Tosiasia on, että pelko on rahoituksen vähentyemisestä.

Myös opiskelijoiden asema oli meillä selvästi esillä. Opetusministeri esitti, että erikoisesti kaipa-alaisilla ja kalliilla aloilla opetushallitus on varannut rahaa, jolla se tukee oppilaitten tutkintomaksuja, etteivät ne käy ylivoimaisiksi.

Kaiken kaikkiaan tämä laki on erinomaisen hyvä ja kannatettava.

Ed. T y k k y l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harja mielestäni käsitteli tätä lakia asiallisesti ja asianmukaisesti. Haluan todeta, että me olimme aika yksimielisiä valiokunnassa ja saimme ponnin mm. koskien ammatitutkintolain mukaisen perustutkinnon muodostamista ja siihen liittyvää laaja-alaista tutkintoa.

Olen sen johdosta hiukan huolissani, että valiokunnan enemmistö ei tullut mukaan tähän ponteen laajemmin. Se jäi ainoastaan siihen, että annetaan työelämässä tarvittavat ammattitaidon ja kielitaidon sekä tarpeelliset sosiaaliset valmiudet, kun oppositio olisi halunnut laajentaa lausuman tätä päivää vastaavaksi eli että ammatitutkintoa suorittavalla tulee olla oikeus saada opetusta, joka edistää hänen yleisiä, kansainvälistyvässä työelämässä ja yhteiskunnassa tarpeellisia valmiuksiaan. Tämä olisi mielestäni ollut hyvä lisäys tähän ponteen, joka olisi var-

mistanut myös kansainvälisen asian tässä lainsäädännössä.

Ed. M. Pietikäinen: Värderade talman! Lagstiftningen om yrkesexamina är faktiskt en välkommen reform. Alltför länge har vi i Finland enögt stirrat på den teoretiska kompetensen och utgått ifrån att människor som har velat skaffa sig en formell yrkeskompetens skall sätta sig på skolbänken och gå igenom ett utbildningsprogram, som börjar från grunderna. Under början av 80-talet, t.ex., var det här en regel som var nästan omöjlig att rubba på. Ett praktexempel var utbildningsplanerna för fritidssektorn, och med ett praktexempel menar jag nu inte ett gott exempel.

Utbildningsplanerna slog detaljerat fast vad en blivande ungdomsledare, kultursekreterare eller idrottsinstruktör skulle studera under 3—4 år. Här fanns inget utrymme för skraddarsydda läroplaner för sådana vuxna som hade en gedigen tidigare arbetserfarenhet i branschen. Nya vinder började tack och lov blåsa i slutet på 80-talet och nu har vi alltså kommit så långt att en persons arbets- och livserfarenhet och tidigare studier i en annan skolform kan räknas till godo. Jag anser att andan bakom lagen om yrkesexamina är den riktiga. Den bygger på en tro på individen och individens förmåga. Den uppmuntrar till aktivitet och till egna studier. Den lyfter också fram det praktiska kunnandet till den position det förtjänar.

Olemme Suomessa aivan liian pitkään tuijottaneet yksisilmäisesti teoreettiseen pätevyYTEEN ja lähteneet siitä, että muodollista ammattipätevyyttä haluavien ihmisten on istuttava koulun penkille ja läpäistävä perusasioista lähtevä koulutusohjelma. Tämä oli esimerkiksi vielä 80-luvun alussa sääntönä, jota oli lähes mahdoton horjuttaa. Loistoesimerkki mutta ei positiivisessa mielessä tästä oli vapaa-aikasektorin koulutussuunnitelma, jossa oli yksityiskohtaisesti löyty lukkoon, mitä tulevan nuoriso-ohjaajan, kulttuurisihteerin tai liikunnanohjaajan tulisi opiskella 3—4 vuoden aikana. Minkäänlaista sijaa ei ollut räätälöityjen opetussuunnitelmien laatimiseen sellaisille aikuisille, joilla oli sopivaa työkokemusta alalta. Kaikeksi onneksi uudet tuulet alkoivat puhaltaa 80-luvun lopulla, ja nyt olemme siis päässeet niin pitkälle, että henkilön työ- ja elämäkokemus sekä aikaisemmat muussa koulumuodossa suoritettut opinnot voidaan laskea hänen hyväkseen.

Mielestäni ammattitutkintolain henki on oikea. Sehän perustuu uskoon yksilöön ja hänen kykyihinsä. Se kannustaa aktiivisuuteen ja omaehtoisii opintoihin. Se nostaa myös käytännön osaamisen sille kuuluvaan asemaan.

Taustaltani olen itse aikuiskouluttaja, ja minun on erittäin helppo kiitellä tätä uutta lakia. Se sisältää periaatteita, joita me lyhyen koulutuksen saaneiden aikuisten parissa työskentelevät olemme jo pitkään vaatineet. Samalla on syytä korostaa peruseriaatteita, joiden tulee päteä lain voimaan tullessa. Valiokunnan mietintö mielestäni puuttuu tärkeimpiin asioihin. Tästä on jo käytetty salissa hyviä puheenvuoroja. Ammattitutkinnon tulee olla vertailukelpoinen vastaavaan nuorisoasteen tutkintoon sekä riittävän laaja-alainen. Kokelaan kielelliset ja sosiaaliset valmiudet eivät saa jäädä tutkimatta.

Uuden tutkinnon suorittamismahdollisuudesta on tiedotettava tehokkaasti, ja tieto on saatava perille sekä suomeksi että ruotsiksi. Eri oppilaitokset on saatava mukaan työhön, jotta opiskelijoille voitaisiin tarjota juuri heidän tarpeisiinsa räätälöityjä kursseja. Myös etäopetuksen on voitava tulla kyseeseen.

Tutkintotoimikuntien rooli muodostuu merkittäväksi. Niiden tulee mielestäni edustaa laajaa asiantuntemusta ja tehdä yhteistyötä eri ammat tioppilaitosten ja myös muiden asiantuntijoiden kanssa.

Arvoisa puhemies! Lain tullessa voimaan on tulosten seuranta järjestettävä. Mahdolliset epäkohdat on korjattava. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että harvinaisetkin ammatit voivat saada tutkintonsa tätä kautta, ja siihen, että syrjäseutujen asukkaille tai kielelliseen vähemmistöön kuuluville voitaisiin tarjota mahdollisuus tähän ammattitutkintoon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 18
Talousvaliokunnan mietintö n:o 10

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan:

10) Hallituksen esitys n:o 28 laiksi valtion maksuperustelain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

11) Hallituksen esitys n:o 29 laiksi aluevaihdosta valtion ja Helsingin kaupungin välillä

12) Hallituksen esitys n:o 30 laiksi alkoholijuomaverosta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Hautala: Arvoisa puhemies! Esillä olevasta asiasta varmasti voi puhua hyvin monesta näkökulmasta, mutta itselleni selvisi, että siihen liittyy yksi hyvin merkittävä ympäristöky symys, ja halusin ottaa sen lähetekeskustelussa puheeksi, jotta valiokunnassa heräisi kiinnostusta siihen. Nimittäin alkoholijuomaverolaissa määrätään juomapakkauksille vero. Niin kuin tiedätte, Suomessa on ainutlaatuisen toimiva palautuspullojärjestelmä, 98 prosenttia pulloista palautuu meillä kauppoihin, ja ihmiset ovat hyvin tyytyväisiä järjestelmään.

Nyt lain 8 §:ssä määrätään, että juomapakkauksista määrätään lisäveroa 4 markkaa litralta. Siitä verosta voi vapautua, jos verovelvollinen pystyy esittämään selvityksen kyseisen pakkauksen uudelleenkäytöstä. Edellytyksenä on, että ympäristöministeriö on katsonut vähittäismyyn tipäällyksen olevan uudelleen täytettävä. Se tarkoittaa siis nykyisiä lasipulloja, joten niistä ei kerätä lisäveroa. Mutta mikäli päällyys eli pakkaus on raaka-aineena hyödynnettävissä ja kuuluu ympäristöministeriön hyväksymän kierrätysjärjestelmän piiriin, siitä maksetaan lisäveroa 2 markkaa litralta niin ravintoloissa kuin kauppoissa tapahtuvassa vähittäismyynnissäkin. Tämä tyyppi nimeltä ”raaka-aineena hyödynnettävissä”

tarkoittaa mm. alumiinitölkkiä, joka on kovasti tulossa Suomeen.

Nyt täytyy kantaa huolta siitä, että ei tule kahta rinnakkaista kierrätys- ja uudelleenkäyttöjärjestelmää eli palautuspullojärjestelmän rinnalle tulisi alumiinitölkkien kierrätysjärjestelmä. On tarkkaan pidettävä huolta siitä, etteivät nämä kaksi järjestelmää syö toisiaan. Kierrätysliike ja ympäristönsuojelijat ovat varoittaneet tällaisesta kehityksestä ja todenneet, että Suomen oloissa vain yksi järjestelmä menestyy. On todettu, että tällaisia asioita ei pitäisi päättää, ennen kuin on valmistunut luotettava suomalainen elinkaari-analyysi juomapakkauksijärjestelmistä. Sellainen onkin valmistumassa, sellaista tehdään VTT:llä.

Pitäisin välttämättömänä, että valtionvarainvaliokunta kuulisi asiantuntijoita, ennen kuin se päättää asiasta. On pidettävä huolta siitä, että veromäärät ovat sellaisia, että ne todella pitävät hengissä suomalaisen palautuspullojärjestelmän, joka siis on edelleenkin niin kuluttajalle kuin myös panimoteollisuudelle kaikkein paras ja suosituin järjestelmä.

Ympäristöministeriön linjana on, että Suomessa yritetään puolustaa palautuspullojärjestelmää pantteineen nimenomaan taloudellisilla ohjauksineilla. Täytyy toivoa, että Euroopan yhdentymiskehitys ei mitätöi taloudellisia ohjauksineja. On jatkossakin puolustettava sitä, että niistä täytyy voida päättää kansallisesti.

Yksi asia, joka uhkaa meidän palautuspullojärjestelmäämme, on EU:n pakkausdirektiivi, joka on tulollaan. Vaikka me emme liittyisikään EU:n jäseneksi, Eta-sopimuksen nojalla joudumme sovitamaan pakkausdirektiivin vastaavalmistuneeseen jätelakiin. Saattaa käydä niin, että maassa on kerta kaikkiaan niin paljon erilaisia pakkauksia, että niille ei pystytäkään järjestämään palautus- tai kierrätysjärjestelmää. Tilannetta pitää seurata. On hyvin oleellista tehdä nyt sellainen järjestelmä, joka kestää näissäkin paineissa.

Ed. Kauppi: Rouva puhemies! Alkoholijuomaverolain uudistuksessa ja koko alkoholilain uudistuksessa on nyt pienoinen ristiriita, jonka haluaisin ottaa esiin. Ristiriita on nimittäin siinä, että alkoholiverolaki pitäisi muuttaa nyt ja se tulisi kenties aikaisemmin voimaan kuin uusi laki alkoholijuomista ja siihen liittyvä lainsäädäntö, jotka liittyvät Eta-hommaan. Näin ollen se tuottaa tietynlaisia ongelmia nimenomaan Alkon kannalta hinnan määrittelyn suhteen. Nimittäin uusi alkoholijuomaveromäärä litraa kohdenhan on sidoksissa nimenomaan alkoholin

määrän tilavuusprosenttiosuuteen, ja se noudattaa tiettyä kaavaa. Nyt se kaava, jota on suunniteltu, on suunniteltu ehkä noin kahden vuoden ajalle, ja sen jälkeen tapahtuu mahdollisesti roimakin alennus riippuen monista tekijöistä.

Kaavavilun mukaisesti näyttäisi siltä, että esimerkiksi mietojen viinien vero tulisi olemaan keskimäärin 17 markkaa litralta, kun taas 22 tilavuusprosenttia sisältävissä alkoholipitoisissa juomissa veron määrä tulee olemaan runsaat 60 markkaa litralta, kun taas kaikkein kallein veron määrä 46 tilavuusprosenttiyksikön mukaisissa tuotteissa olisi 140 markkaa litralta. Tämä käytännössä tarkoittaisi sitä, että nimenomaan kalleimpien alkoholituotteiden hinta voi laskea jopa yli 100 markkaa litralta.

Tämä tietysti tuntuu tavallisen kansalaisen mittapuun mukaan siltä, että herrat järjestelivät itsellensä halpoja viinoja. Mutta tämä perustuu Eta-sopimukseen, jonka mukaisesti nämä määräytyvät nimenomaan ostohinnan mukaisesti ja alkoholin tilavuusprosentin mukaisesti. Tähän liittyy myös se, että tulevaisuudessa alkoholituotteiden hinnat tulevat vaihtelevaan vuositaitain aika montakin kertaa riippuen siitä, millä sisäänostohinnalla alkoholituote on ostettu. Näin ollen ihmisillä on aika paljon ynnäämistä ja miettimistä, paljonko mikäkin viinapullo sitten maksaa. Ilmeisesti halvan myynnin liikkeitä ei voi olla erillisesti, ei ainakaan mainosmielessä. Se perustuu kuitenkin ihan selkeään laskentakavaan, joka perustuu Eta-sopimukseen. Se ei ole millään tavalla meidän eduskunnastamme riippuvainen asia muilta osin kuin siltä, mikä veroprosentti on tai mille tasolle käyrä on laitettu. Tässä vaiheessa tietty se käyrä on jouduttu laittamaan verraten korkealle tasolle nimenomaan miedommissa juomissa, koska tosiasiaan on se, että Suomen valtion budjettia rahoitetaan varsin mittavasti alkoholin verotuotoilla. Näin ollen tämä on pakon sanelema tilanne.

Toisaalta, jos ajatellaan nimenomaan alkoholin haittoja, on monia laskelmia siitä, että alkoholin tuottamat haitat markkamääräisesti yhteiskunnalle maksavat huomattavasti enemmän kuin verotuotot ovat, joten monella tavalla ristiriitaisen tilanteen edessä olemme. Mutta kaikista näistä me joudumme selviytymään ja varmasti selviämmekin.

Toivomus olisikin ainakin sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenen ominaisuudessa, että alkoholilainsäädännön kokonaisuudesta tulisi mahdollisimman pikaisesti eduskuntaan niin, että se voitaisiin saattaa voimaan jo 1.8. alkaen. Silloin

vältyttäisiin hyvin monilta ristiriitatilanteilta, koska saadaan molemmat lait samanaikaisesti voimaan. Alkoholijuomaverohan pitäisi saada tietystikin aika pikaisesti sekä loppuun käsitellyksi. Mutta alkoholilainsäädännön kokonaisuudistus pitäisi saada valmiiksi tämän kevätistuntokauden aikana.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys n:o 31 laiksi Valtion Korjaamosta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Tämä hallituksen esitys tarkoittaa Valtion Korjaamoa koskevan lain säätämistä eli siis nykyisten esimerkiksi TVL:n, tielaitoksen, korjaamoiden yhdistämistä ja samassa yhteydessä oman korjaustoinnin lopettamista. Tämä sisältää paljon muutakin. Mutta kun tämä hallituksen esitys on vasta tänään iltapäivällä ennen istunnon alkua jaettu pöydille, niin on ollut täysin mahdotonta lähemmin esitykseen tutustua. Havaitsin, että esimerkiksi henkilöstön asemaa koskeva osa on pudonnut pois kokonaan hallituksen esityksen pykäläosasta, jossa se kuulemma alkuvalmistelujen aikana on ollut 7 §:n kohdalla.

Näistä syistä, rouva puhemies, ehdotan, että tämä asia jätetään pöydälle ensi tiistaina pidettävään eduskunnan istuntoon.

P u h e m i e s : Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Laine ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Laineen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

14) Hallituksen esitys n:o 32 laeiksi valmismatkalikkeistä sekä elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n ja tilauslento-verosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

15) Hallituksen esitys n:o 33 terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä n:o 33 tältä vuodelta esitetään säädettäväksi aivan uusi laki, laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä. Samassa yhteydessä esitetään kumottavaksi monia muita lakeja, mm. laki lääkärin-toimen harjoittamisesta, laki hammaslääkärin-toimen harjoittamisesta, laki sairaanhoitotoimen harjoittamisesta jne. Aivan kuten lakiesityksen perusteluissa todetaan, halutaan ajanmukaistaa ja yhtenäistää nyt hajallaan oleva terveydenhuollon ammatinharjoittamista koskeva lainsäädäntö. Tämä on aivan paikallaan. Tätä lakiesitystä on pitkään valmisteltu ja sitä on kovasti odotettu.

Lakiesityksen valmistelussa on ollut hyvin monenlaisia vaiheita, ja tiedän, että nyt tämä lakiesitys, joka meillä on käsiteltävänä, ei suinkaan täytä kaikkien odotuksia. Tällä hetkellä 24 terveydenhuollon ammattia on joko laillistuksen tai muun hyväksynnän piirissä, ja nyt tämä käsitellyssä oleva lakiesitys laajentaa tätä piiriä ja hyvä näin. Silti mielestäni tässä on vielä eräitä puutteita, joihin palaan myöhemmin.

Joku tietysti saattaa kysyä, tarvitaanko yleensä näin laajaa ja kattavaa lakia, jossa säädellään terveydenhuollon ammattien ja toimien laillistaminen tai se, että tietyt ammatit ovat nimikesuojattuja. Nythän tuntuu olevan kovasti vallalla ajatus siitä, että kaiken pitää olla vapaata ja kaikkinaiset rajoitukset ja säädökset, joilla esimerkiksi varmistetaan tai estetään tiettyjen tehtävien laaja hoitaminen, eivät olisi paikallaan.

Terveysthuolto on kuitenkin hyvin poikkeuksellinen alue, ja nimenomaan potilasturvallisuus edellyttää sitä, että meillä jatkossakin on hyvin tarkkaan säädellyt ja valvotut ammattiryhmät terveydenhuollon tehtäviä suorittamassa. Nimenomaan tätä edellyttää potilaan oikeusturva. Kyseessä on hyvin useasti ihmishenki, ja nimenomaan laiminlyönnit tai puoskaroinnin seuraukset voisivat olla kohtalokkaita. On tietysti lainsäätäjän tehtävä huolehtia siitä, että tällaista ei tulevaisuudessa ole odotettavissa eikä pelättävissä.

Tässä lakiesityksessä esitetään, että laillistettuja ammattihenkilöitä olisivat tulevaisuudessa lääkärit, hammaslääkärit, proviisorit, psykologit, puheterapeutit, ravitsemusterapeutit, farmaseutit, sairaanhoitajat, kättilöt, terveydenhoitajat, fysioterapeutit, laboratoriohoitajat, röntgenhoitajat, hammashuoltajat, toimintaterapeutit, optikot ja hammaslääkärin-toimen harjoittamisesta, että erikseen asetuksella säädettäviä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikkeitä eli nimikesuojattuja ammatteja olisivat ainakin, tekstissä sanotaan "ainakin", apuneuvoteknikko, perushoitaja, lastenhoitaja, hammashoitaja, mielenterveyshoitaja, kuntahoitaja, jalkojenhoitaja, lääkintävahtimestari, sairaankuljettaja, koulutettu kiropraktikko ja koulutettu hieroja. Nämä todetaan tekstissä.

Tältä osin tuntuu, että luettelohan on aika laaja, monin osin hyvin kattava, mutta itse pidän erityisenä puutteena sitä, että luetteloista puuttuvat mm. sellaiset ammattinimikkeet kuin sairaalakemistit, sairaalafyysikot, sairaalamikrobiologit, sairaalageneetikot ja sairaalabiologit, koska nämä ovat hyvin tärkeitä ammattiryhmiä terveydenhuollossa ja heidänkin kohdallaan voidaan sanoa, että he täyttävät ammattiryhminä ne kriteerit, jotka on asetettu perusteiksi nimenomaan näiden ryhmien osalta, joita terveydenhuollon ammattihenkilöiksi joko rekisteröidään tai luetaan.

On outoa mielestäni, että nimenomaan nämä äsen luettelemiani ryhmät ovat jääneet pois, semminkin kun sairaanhoitotoimen rekisteröintitoimikunnan aikanaan 1988 jättäessä mietintönsä siinä todettiin, että pätevyysvaatimukset eräissä semmoissa tapauksissa, joissa ammatteihin ei ole omaa koulutusta, mutta joissa on erityistä syytä valvoa ammattienharjoittajien pätevyyden tasoa, ovat tarpeellisia. Silloin nimenomaan luettiin tällaisina ryhminä mm. ravitsemusterapeutit, sairaalafyysikot, sairaalakemistit, sairaalabiologit, sairaalageneetikot, sairaala-

insinöörit ja sairaalamikrobiologit. Siis tämä oli vuonna 88, kun sairaanhoitotoimen rekisteröintitoimikunta suoritti työnsä.

Nyt on käynyt niin, että äsken luetelluista ravitsemusterapeutit on kyllä otettu mukaan laillistamisen piiriin, mutta suuri osa ammattinimikkeitä, jotka pääosin liittyvät tekniikkaan tai luonnontieteeseen, on jätetty pois. On aivan totta tietysti, että meillä mm. sairaalafyysikoille ja sairaalakemisteille ei varsinaista ammattitutkintoa ole samaan tapaan kuin esimerkiksi lääkäreille tai sairaanhoitajille, mutta kuitenkin fyysikolla toimiessaan sairaalassa ja nimenomaan sairaalafyysikkona on erittäin suuri vastuu myös potilasturvallisuudesta aivan samoin kuin niillä monilla ammattiryhmillä, jotka nyt on tähän lakiin sisällytetty.

Ilmeisesti lain valmistelun yhteydessä on käynyt myös niin, että tämä lakiesitys on elänyt, koska tiedän, että esimerkiksi Kemistiliitto viime vuoden elokuussa lähestyi mm. sosiaali- ja terveysministeriötä huolestuneena siitä, että he ovat jäämässä tämän lainsäädännön ulkopuolelle kokonaisuudessaan, ja tosiaan esittivät perusteluja siitä, miksi he katsovat, että nimenomaan potilasturvallisuuden ja laadun varmistuksen takia olisi tärkeää, että myös heidän edustamansa ammattiryhmät olisivat täällä mukana.

Sitten asia eteni ilmeisesti tämän kirjelmän ja muidenkin yhteydenottojen jälkeen ministeriössä, koska sama järjestö eli Suomen Kemistiliitto marraskuussa oli jo saanut tietoa siitä, että heidät, sairaalakemistit, -fyysikot ja eräät muut, sisällytetään lakiin eli että heidät hyväksytään ja määritellään terveydenhuollon ammattihenkilöiksi, mutta että tuolloinkin heidät oli jätetty silloisessa lakiluonnoksessa ainoastaan nimikesuojan varaan. Sekin olisi tietenkin ollut parempi kuin ei mitään, mutta nyt valitettavasti on käynyt niin, että todellakin on jätetty nämä ryhmät kokonaan lain ulkopuolelle.

Kun lakiesityksessä on kyllä mainittu ne kriteerit, joiden perusteella on lähdetty lakiin ottamaan ammattiryhmiä mukaan, niin täällä todetaan, että on viisi eri kriteeriä: 1) että ammattiin johtaa selkeästi määriteltävä, viranomaisen hyväksymä koulutus, 2) että ammattihenkilö toimii siten itsenäisesti, että potilasturvallisuus edellyttää asianomaista ammattipätevyyttä, 3) että ammattitoiminnan sisältämä potilasvahinkoriski on keskimääräistä suurempi, 4) että työskentely tapahtuu välittömässä potilaskontaktissa ja siihen sisältyy usein myös läheisesti ihmiseen fyysisesti ja psyykkisesti vaikuttavia

toimenpiteitä sekä 5) kansainvälinen käytäntö ja sopimukset.

Juuri sairaalakemistit ja -fyysikot ovat tietääkseni erittäin perusteellisesti viestittäneet myös ministeriöön tiedoksi sen, miltä osin myös heidän tehtävänsä ja vastuunsa täyttävät nämä viisi esitettyä kriteeriä. En tiedä, mistä syystä näin on käynyt. Ministeri Huuhtanenhan on täällä paikalla ja hän voi minua oikaista, jos olen väärässä, mutta olen ymmärtänyt, että se, miksi nyt sairaalakemistit ja -fyysikot eivät ole tässä listassa, johtuu siitä, että on tulkittu, että he eivät osallistuisi välittömään potilashoittoon eli välittömään potilaskontaktiin. Mutta kuitenkin katson, että kun he täyttävät nämä muut kriteerit varsin perusteellisesti ja kun voidaan sanoa, että heidän toimiansa seurauksena potilasturvallisuus joko taataan tai se voi vaarantua, niin tämä yksi kriteeri, välitön potilaskontakti, ei välttämättä saisi olla se, joka rajaa jotkut tämän lain soveltamisen ulkopuolelle.

Tämän lisäksi tiedän myös, että meillä on olemassa esimerkiksi pieniä sairaaloita, joissa itse asiassa ei ole ollenkaan laboratoriolääkäriä tai laboratoriolääkäriä, joka kantaisi kliinisen vastuun laboratoriotoinnin osalta, vaan nimenomaan kemistikunta on joutunut ja joutuu vastaamaan kokonaisuudessaan tästä. Tuntuu aika erikoiselta sellainen mahdollisuus, että siellä voisi itse asiassa toimia esimerkiksi sairaalakemistinä lähes kuka tahansa, ainoastaan työnantajan omilla pätevyysvaatimuksilla nimetty henkilö. En pidä tätä missään tapauksessa potilasturvallisuuden kannalta riittävänä.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, olen iloinen siitä, että hoitohenkilökunnan osalta, jota itsekkin edustan, on pystytty parantamaan tätä lopullista lakiesitystä siitä, mitä se oli valmisteluvaiheessa. Tiedän, että se oli yhdessä vaiheessa varsin suppea ja olisi mielestäni merkinnyt todellakin, voi sanoa, suorastaan vaaratilanteita tai ainakin uhkaa siitä, että terveydenhuollon ammattihenkilöstön ammatillinen taso on vaarassa alentua ja sitä myötä myös potilasturvallisuus heikentyä. Näin ei ole kuitenkaan käynyt, joten tältä osin lakiesitystä voi pitää erittäin hyvänä.

Ongelma kyllä tulee sitten nimenomaan koulutusoisen ammattihenkilöstön osalta, koska meillä on koulu-uudistus meneillään ja erittäin suuri ryhmä koulutason terveydenhuollon ammattajeja: perushoitaja, lastenhoitaja, hammashoitaja, mielenterveyshoitaja, kuntahoitaja, jalokojen hoitaja, lääkintävahtimestari, sairaankul-

jettaja ja hieroja. Nämä ammatit ollaan yhdistämässä yhdeksi ainoaksi ammattitutkinnoksi, lähihoitajatutkinnoksi. Tältä osin kuitenkin lakiesityksessä lähdetään liikkeelle vanhoista ammattinimikkeistä. Tiedän, kun ministeri Huuhtasen kanssa keskustelimme, että kun ei vielä tämän uuden koulutuksen mukaisesti ole valmistunut henkilöstöä, niin tänne ei ole katsottu syystä taikka toisesta tarpeelliseksi ottaa tätä lähihoitajan-nimikettä. Kun tiedän, että asiaa kaiken kaikkiaan sosiaalihuollon osalta vielä selvittellään, niin tämäkin on katsottu perusteeksi, ettei se täällä ole, mutta siitä huolimatta itse pidän sitä ongelmallisena. Tuntuu vähän oudolta, että me itse asiassa puhumme vanhoista, pian väistyvistä ammattinimikkeistä uudessa laissa, kun tulevaisuudessa meillä ei todella enää ole esimerkiksi perushoitajatutkintoa, vaan meillä tulee olemaan ainoastaan yksi laaja lähihoitajatutkinto, ja tämän tutkinnon suorittaneet sitten liikkuvat laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon kentässä.

En siis malta olla mainitsematta sitä, että itse aikoinani ja ammattiliitonikin on ollut sitä vastaan, että Suomessa lähdettiin tällainen raju koulutussaneeraus tekemään eli todella iso joukko ammatteja ja ammattitutkintoja niputettiin yhdeksi lähihoitajan tutkinnoksi. Olisi ollut varmaan järkevämpää siirtyä vaiheittain tähän eli supistaa esimerkiksi ne noin kymmenen koulutuksen tutkintoa ehkä noin kolmeksi tutkinnoksi, mutta nyt sitten mentiin todella rajulla liikkeellä muuttamaan ne yhdeksi ainoaksi ammattitutkinnoksi. Tietysti tulevaisuus näyttää, pystyykö tällainen ammattitutkinto vastaamaan haasteisiin, mitä itse asiassa tänä päivänä tuntuu yhteiskunnassa olevan eli että pitäisi olla paitsi laajapohjaisesti koulutettu niin myös pitkälle koulutettu.

Kaiken kaikkiaan, kun tätä asiaa käsitellään sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, ja tiedän, että ei ainoastaan minun täällä esiin nostamani ryhmät ole liikkeellä, vaan aivan vastaavasti mm. olen ymmärtänyt, että naprapaattit kokevat ongelmalliseksi sen, että lakiin on sisällytetty kiropraktikot, mutta ei sen sijaan naprapaattiteja, monet ammattiryhmät varmaan tulevat olemaan yhteydessä valiokuntaan. Toivoisin myös, että ministeriön osalta voitaisiin vielä olla valmiita harkitsemaan tiettyjä täydennyksiä tähän lakiin.

Kun on sanottu, että jos tänne nyt uusia ryhmiä otetaan, niin hallinnointi tai hallinto kasvaa liikaa. Itse en ainakaan usko, että esimerkiksi niiden 150 sairaalakemistin, jotka maassa tällä hetkellä on, mukaan lukeminen tähän lakiin ja sisällyttäminen myös hallinnointiin tämän yh-

teiskunnan kustannuksia kaataisi. Mutta uskon vastaavasti, että siitä olisi todella hyötyä ja hyötyä ei nimenomaan näille ammattiliitoille, vaan nimenomaan potilaille ja potilasturvallisuudelle. Senhän pitää olla lähtökohta, miksi on syytä jatkossakin todella tiukasti valvoa ja säädellä sitä, ketkä terveydenhuollossa voivat hoitaa potilaita tai vaikuttaa potilaan hoitoon vaikka välillisestikin siten, että potilaan turvallisuus mahdollisesti on uhattuna, mikäli ei osata asianmukaisesti toimia.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa rouva puhemies! Terveystieteiden ammattihenkilöitä koskeva laki on nyt tullut meille tänne luettavaksi, ja näin äkkilukemalla itse kiinnittäisin huomiota vain muutamaan kohtaan. Tämä vaikuttaa oikein hyvältä, mutta myös itseäni ovat ottaneet paljon yhteyttä nämä sairaalafyysikot, -kemistit ja -biologit, ja koska heidän nimikkeitään täällä ei nyt näytä olevan, niin käyttäisin tämän puheenvuoron puolustaakseni heidän asemaansa sen takia, että nykyään potilaiden tutkimukset sairaaloissa ovat niin vaativia. Siellä tarvitaan todella ammattitaitoa, ja nämähän ovat kaikki korkeamman korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä, joten olisin odottanut, että myös sairaalakemistit, -fyysikot ja -biologit voitaisiin ottaa mukaan.

Toinen epäkohta on koulutettu kiropraktikko. Itse suhtaudun hieman epäillen tähän ammattikuntaan sen takia, että kun Suomessa ei ole koulutusta, he ovat ulkomailla koulutettuja. Toivoisin, että Suomessa järjestettäisiin koulutus ja vaikka näyttökoe, jolla he osoittavat taitonsa ja sopivuutensa tälle alalle.

Kolmas asia, johon vielä kiinnittäisin huomiota, ovat kuntoutusohjaajat, jotka ovat lääketieteellisen kuntoutuksen yksi toimiva osa. Meilläkin kuntoutusohjaajien koulutus on hyvin sekava. Siellä on paljon sairaanhoitajia ja sosiaalityöntekijöitä mutta siellä on myös muita, ja kuntoutusohjaajat ovat suoraan potilaiden kanssa tekemisissä. Olisin toivonut, että myös kuntoutusohjaajat voitaisiin liittää näihin luetteloihin, jos mahdollista, kun tätä käsitellään meidän valiokunnassamme. Pitempään en tähän nyt puutu. Ed. O. Ojala käytti ansiokkaan puheenvuoron. Hyvin paljon voin yhtyä häneen puheenvuoroonsa.

Sosiaali- ja terveysministeri H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Ehkä on syytä selvittää hieman tämän lain tavoitteita, keskeistä sisältöä ja kenties myös kansainvälistä käytäntöä, että

edustajille kävisi selväksi, minkä vuoksi lakiesitys on saanut tämän muodon kuin on saanut.

Esityksen keskeisinä tavoitteinahan ovat nykyisen hajanaisen ja epäyhtenäisen terveydenhuollon ammatinharjoittamislainsäädännön ajanmukaistaminen ja yhtenäistäminen, potilaan aseman ja potilasturvallisuuden parantaminen, terveydenhuollon palvelujärjestelmän toiminnallisen ja rakenteellisen kehittämisen tukeminen, työvoiman joustavan käytön edistäminen sekä hallinnon keventäminen.

Ehdotetussa laissa määritellään terveydenhuollon ammattihenkilöksi henkilö, jolle terveydenhuollon oikeusturvakeskus myöntäisi ammatinharjoittamisoikeuden, ns. laillistettu ammattihenkilö, tai joka olisi oikeutettu käyttämään asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattihenkilön ammattinimikettä, ns. nimikesuojattu ammattihenkilö.

Laillistamisen tarpeellisuutta arvioitaessa on esityksessä erityisesti otettu huomioon terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtäviin sisältyvä merkittävä potilasvahinkoriski. Laillistettavien ja nimikesuojattavien ammattihenkilöiden ryhmittelyssä on otettu huomioon erityisesti seuraavat kriteerit — toistan tämän luettelon, koska se on minusta hyvin tärkeä hahmotettavaksi. Tämänhän ed. O. Ojala jo edellä kyllä kävi läpi, mutta kuitenkin. Siis nämä kriteerit ovat:

- 1) Ammattiin johtaa selkeästi määriteltävä viranomaisen hyväksymä kotimainen koulutus.
- 2) Ammattihenkilö toimii siten itsenäisesti, että potilasturvallisuus edellyttää asianomaista ammattipätevyyttä.
- 3) Ammattitoiminnan sisältämä potilasvahinkoriski on keskimääräistä suurempi.
- 4) Työskentely tapahtuu välittömässä potilas-kontaktissa.
- 5) Kansainvälinen kehitys ja käytäntö, johon palaa hieman myöhemmin.

Kun katsotaan tätä luetteloa, niin todellakin on linjaus valittu kaikkien näiden kriteerien täytymisen mukaisesti, ja voitte arvata ja ed. O. Ojala tiesikin sen, että paineita myös ministeriön suuntaan on ollut vaikka kuinka paljon eri ammattiryhmiltä, ja tulee varmasti olemaan valiokunnan jäsenten suhteen. Toivon, että sielläkin tietynlainen linjakkuus säilyy ja linja valitaan, jos suhtaudutaan jollain tavoin kriittisesti hallituksen esitykseen.

Tässä on nostettu sairaalakemistien, -fyysikkojen ja sairaalamikrobiologien jne. ammattiryhmä erityisesti esille. Nämä eivät juuri täytä näitä kaikkia viittä kriteeriä, ja sen vuoksi he

ovat jääneet ulkopuolelle. Kun vedotaan esimerkiksi sairaalassa toimivien kemistien ja fyysikkojen työhön ja sen valvontaan, se tulee tapahtumaan muuta kautta, lähinnä sairaalan oman valvonnan ja laadunvalvonnan kautta. Ei potilas tämän takia joudu yhtään turvattomaan tilanteeseen, niin kuin ehkä helposti sellainen käsitys syntyisi.

Ylipäättänsäkin mielestäni pääpaino tälle käytännölle, jossa laillistaminen ja nimikesuojattu-käytäntö on otettu, koskee enemmänkin yksityisellä puolella tapahtuvaa toimintaa. Julkisen terveydenhuollon piirissä toiminta on kaikilta osin hyvin valvottua ja hyvin kontrollissa olevaa.

Mitä tulee sitten lähihoitajakysymykseen, niin tämä ammattiryhmä oli pitkään ns. listoilla. Opetusministeriö pyysi asiasta neuvottelua, ja ilmeisesti, kun koulutuskäytäntö ja nimikkeistö ei ole vielä niin selkeä ja valittu, suostuimme siihen, että jätämme tässä vaiheessa tämän nimikkeen pois, kuitenkin tietäen vallan hyvin, että asetuksen muutoksella tämä on helposti sinne palautettavissa, kun siihen aikanaan valmiutta on. Tämä ei ole niinkään lähtenyt sosiaali- ja terveysministeriön harkinnasta, vaan opetusministeriön toiveista.

Täällä otettiin myös kiropraktikkoryhmä esille, se, minkä vuoksi ne ovat mukana ja esimerkiksi naprapaatit eivät ole mukana. Ministeriö olisi mielellään jättänyt molemmatkin ulkopuolelle ihan senkin vuoksi, että näillä ammattiryhmillä ei ole suomalaista koulutusta. Mutta meitä velvoitti pohjoismainen sopimus kiropraktikkojen ottamisesta listaukseen. Tämä on selitys tälle asiasta tietämättömälle ehkä jossain määrin epäsuhtaisena näyttäytyvälle teolle.

Nämä huomiot yksittäisiin asioihin.

Lain valmistelu on ollut todella ministeriölle mutkallinen juttu. Siinä on ollut todella intressiryhmiä, kun erilaiset ammattiryhmät ovat halunneet listaukseen mukaan. Muun muassa Kuntaliitto taas on halunnut, että listaus olisi mahdollisimman suppea, ja on nähnyt, että tämän tyyppinen käytäntö jäykistäisi nimenomaan julkisen terveydenhuollon toimintaa.

Sen vuoksi lain valmistelun loppuvaiheessa menttiin käytäntöön, jossa laillistettu tai nimikesuojattu ammattihenkilö voisi koulutuksensa, kokemuksensa ja ammattitaitonsa mukaisesti suorittaa toisen laillistetun tai nimikesuojatun ammattihenkilön ammattiin kuuluvia tehtäviä tarvittaessa silloin, kun se olisi perusteltua työjärjestelyjen ja terveyspalvelujen tuottamisen kannalta. Tähän Kuntaliitto suostui, ja tällaise-

naan voitiin tämä esitys antaa. Korostan, että tämä on todella tiettyjä ammattiryhmiä lukuun ottamatta saatu yksimielisesti eduskuntaan. Nimesuoajatun ammattihenkilön tehtäviä voisi suorittaa muukin kuin asianomaisen koulutuksen saanut henkilö, mutta hän ei saisi käyttää kyseistä ammattinimikettä.

Sitten muutama sana kansainvälisestä käytännöstä ja kehityksestä, jotka olemme huomioineet varsin hyvin lakiesityksessä. Esityksessä on otettu huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen edellyttämät työvoiman vapaata liikkumista koskevat vaatimukset ja alan yhteis-pohjoismainen sopimus, johon viittasin kiropraktikkokysymyksessä, sekä terveydenhuollon ammatinharjoittamista koskeva keskeinen ulkomaiden lainsäädäntö ja käytäntö.

Esityksen mukainen rekisteröintimenettely on pitkään ollut käytössä Ruotsissa ja Tanskassa. Norjassa sen sijaan noudatetaan pääsääntöisesti Suomen nykyisen kaltaista rekisteröintikäytäntöä. Poikkeuksen tästä linjauksesta tekee Alan-komaat, missä vireillä olevalla lainsäädäntöuudistuksella tähdätään meillä esitettyä uudistusta väljempään menettelyyn. Saksan ja Ison-Britannian lainsäädäntö on saman suuntainen tämän esityksen kanssa.

Yliä muutama sana lopuksi esityksen valmistelusta yksityiskohtaisemmin. Esitystä on valmisteltu terveydenhuollon ammatinharjoittamistoimikunnan työhön perustuen, joka oli valmis jo vuonna 1991. Uudistuksesta on pyydetty eri tahoilta luonnollisesti lausuntoja. Lausuntojen mukaan uudistuksen tavoite hajanaisen ammatinharjoittamislainsäädännön yhtenäistämisestä ja integroinnista muuhun lainsäädäntöön varmistamaan potilaan laadukkaan ja turvallisen hoidon on esityksessä saavutettu kokonaisuutena hyvin. Näin voin todeta ja toivon, että tämä vaikeastikin koossa pideltävä paketti läpäisee valiokunnan käsittelyn ja pääsemme aikaan päättämään esityksen sisällöstä suuressa salissa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Kauppinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Ala-Harjan puheenvuoron johdosta, ja osittain siihen jo ministeri Huuhtanen vastasikin.

Naprapaatti-kiropraktikko-kysymys on mi-

nusta aika tärkeä sinänsä, koska tiedän, että henkilöt, jotka ovat saaneet pitkän ulkomaisen koulutuksen, tekevät erittäin ansiokasta työtä. Nimenomaan niissä tapauksissa, joissa lukemattomat fyysikaaliset hoitokerratkaan, esimerkiksi 3 kertaa 15 hoidon kerrat, eivät ole johtaneet mihinkään tulokseen, koulutettu naprapaatti saa kolmella kerralla homman kuntoon.

Heidän taitonsa perustuu siihen, että he saavat huomattavasti paljon paremman koulutuksen ihmisen tukelinrakenteitten anatomiasta eli rakenteesta sekä niiden toiminnasta kuin meillä lääkintävoimistelijat, eli fysioterapeutit nykyisin, ja lääkäritkään. Näin ollen olisi erittäin tärkeää, että meillä olisi kotimaassa kiropraktikkonaprapaattikoulutus, että useammat voisivat tähän koulutukseen hakeutua, ettei olisi kuten tällä hetkellä, että meillä on noin kymmenkunta koulutettua ammattitaitoista kiropraktikkoo tai naprapaattia, muut ovat enemmän tai vähemmän itseoppineita.

Tiedän, että on joitakin itseoppineita kiropraktikkoja, jotka tällä nimikkeellä itseänsä tavallaan tituleeraavat, ainakin kansa näin olettaa heidän olevan. He ovat saaneet asiantuntemattomuudellaan jopa huomattavasti pahempia vaurioita aikaan, kuin mitä perustilanteessa on ollut. Esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, että henkilöllä on ollut lanneranganmurtuma ja kiropraktikko on mennyt tätä käsittelemään, on tullut paljon suurempi vamma sen jälkeen. Näin ollen pidän erittäin tärkeänä sitä.

Puheenvuoroni alkaa olla lopussa, mutta mainitsisin myös sen, että ei minusta välttämättä yksityinen sektori aina ole huonommassa asemassa, koska heidän täytyy laadullansa kilpailla enemmän kuin julkisen sektorin.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös puuttuisin ministerin puheessa tähän kiropraktikkojen kohtaan vielä. Jos Pohjoismaiden sopimus velvoittaa hyväksymään heidät tähän, niin kuuluvatko siihen myös ne kiropraktikot, jotka ovat opiskelleet muualla kuin Pohjoismaissa, kun minulla on sellainen käsitys, että aika paljon käy myös USA:ssa opiskelemissa, eikä tiedetä, onko koulutus vastaava?

Toinen asia, mihin vielä palaisin, on kohta sairaalafyysikot, -kemistit ja -biologit, joiden valvonta, niin kuin ministeri sanoi, tapahtuu toista kautta eikä näillä ole sillä tavalla välitöntä potilaskontaktia, että tarvitsisi ottaa tähän mukaan, ja että ongelmat ovat yksityissektorilla. Minä en oikein päässyt selville, miten yksityis-

sektorilla tämä alue olisi aiheuttanut probleemoja. Sielläkin on vastaavat lääkärit ja todella kilpailu on kovaa, kun laadulla kilpaillaan.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti käsittelen tätä lakiesitystä, sillä katson, että ed. O. Ojalan pitämä puheenvuoro kattaa hyvin pitkälle omat ajatukseni tästä lakiesityksestä. Kuitenkin joitakin huolia.

Erityisesti ministeri Huuhtasen puheenvuoro vahvisti epäilyjäni siitä, että alun perin tämän lain valmistelu lähti todella siitä, että laillistettujen nimikkeiden lista olisi suppea, jotta voitaisiin käyttää, kuten sanoitte, työvoimaa joustavasti, mutta voitaisiin joustavasti käyttää myös terveydenhuollon alalla alemmin koulutettua tai kouluttamatonta työvoimaa. Varmasti valiokunnassa tullaan vielä selvittämään, mitä käytännössä tarkoittaa tämä muu mahdollisuus eli miten muut voivat hoitaa ammattihenkilöstön tehtäviä, mutta eivät kuitenkaan voi käyttää nimikettä, eli miten laajasti se mahdollistaa ammattitaidottomien työskentelyn ammattinimikkeille kuuluvassa työssä.

Perusteluissa on myös selkeä koulutusedellytys, joka varmasti myös tulee herättämään kysymyksiä valiokuntakeskustelussa esimerkiksi hierojien kohdalla, joiden ammattitaidon myöntämistä kovasti puollan. Mutta tulee varmasti kyseenalaiseksi, mikä koulutus on se oikea koulutus, jotta voidaan katsoa koulutetuksi hierojaksi.

Yhdyn niihin puheisiin, joissa on puollettu sairaalakemistien, -fyysikoiden ja sairaalabiologien ottamista mukaan. Perustelu, että he eivät ole lähityöskentelyssä potilaan kanssa suoranaisesti kosketuksessa, poistaisi myös esimerkiksi laboratorioyksikössä työskentelevät lääkärit tästä nimikkeistöstä. Huhujen mukaan juuri he ovat olleet voimakkaasti vaikuttamassa siihen, että nämä edellä mainitut ammattiryhmittymät ovat jääneet tämän listan ulkopuolelle.

Sitten sellainen epäkohta, joka tulee sotkemaan meidän työskentelyämme varmaan valiokunnassa, mutta jossa paljon vaarallisempaa kuin valiokuntatyön sotkeminen on koko sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattihenkilöstön pätevyysvaatimusten ja koulutuksen sotkeminen, on tapahtunut jo useamman vuoden ajan. Tänä esiin otettu sosiaali- ja terveysalan perustutkinto on eräs osa tästä.

Näitä henkilöitä, jotka nyt ovat vuonna 1993 opetushallituksen hyväksymässä koulutuksessa, ei ole huomioitu tässä nimikkeistössä, vaan viitataan asetuksella tarkoitettuihin lastenhoitajaan,

hammashoitajaan, mielenterveyshoitajaan jne., joiden osalta ilmeisesti uskotaan, että koulutus muuntuisi nyt voimassa olevan opetussuunnitelman vastaisesti siten, että syventävät moduulit vastaisivat nyt olevia nimikkeitä hammashoitaja, mielenterveyshoitaja jne. Tämä on hyvin ristiriitaista ja mielestäni erityisen vaarallista siltä osin, että juuri tähän koulutukseen sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksiin, erityisesti sosiaalialan oppilaitoksiin, on hakeutunut hyvin paljon aikuisopiskelijoita, jotka kuvittelevat valmistuvansa lähihoitajiksi, jotka ovat yleishoitajia avo- ja laitoshoidossa. Olen itse aina hämmästellyt tätä yleishoitajaa. Kuten ed. O. Ojalakin toi esiin, ei voida tällaisia yleishoitajia kouluttaa. Olen samaa kantaa edustanut terveydenhuoltoalan näkökulmasta. Mutta kun nyt on niin tehty, jokin laillinen asema pitäisi näilläkin valtion tuemassa koulutuksessa olevilla oppilailla olla. Tämä tulee varmasti herättämään paljon keskustelua valiokunnassa, mihin kaikkiin meillä tänä päivänä oikein koulutetaan ihmisiä.

Hyvää on se, että lakiesitys on elänyt koko ajan, ja tämä yleiskäsite, että kaikki ovat päteviä kaikkeen ja lopulta reipas tyttö kadulta voi tulla halvemmalla sairaalaan töihin, on nyt vältetty. Kiitos siitä monille, jotka ovat aktiivisesti hallituspuolueiden riveistä toimineet tämän lain asialisiin puitteisiin saattamiseksi.

Hyvin mielenkiintoisena pidin ministeri Huuhtasen puheenvuorossa ollut yksityiskohda, jonka huomasi muidenkin edustajien huomanneen eli viittauksen siihen, että koko lakiesitys oikeastaan onkin turvaamassa sitä, että yksityisen puolen palveluja ja niiden laatutasoa voidaan valvoa. Se on oikein hyvä. Kyllä minusta myös julkisen sektorin puolen palveluja pitää valvoa samalla tavalla. Kuten varmasti omasta työstänne tiedätte, meillä yksityisten palvelujen valvonta resurssien puutteessa on viime vuosina heikentynyt. Tästä syystä hämmästelenkin sitä, että edelleen valiokunnassa on käsitellyssä yksityisiä terveydenhuoltoalan palveluja koskevan lupamenettelyn poistaminen, joka poistaisi viimeisenkin valvonnan. Valvontaa ei silloin riitä takaamaan nyt käsiteltävänä oleva laki.

Sosiaali- ja terveysministeri H u u h t a n e n : Herra puhemies! Ed. Ala-Harja kysyi, oliko silloin, kun pohjoismainen sopimus tehtiin kiropraktikkojen ammattinimikkeen tunnustamisesta, kyseessä pohjoismainen tai kenties Pohjoismaiden ulkopuolella saatava koulutus. Tässä tapauksessa hyväksytään myös Pohjoismaiden ul-

kopuolelta saatu koulutus, joka on melkein pääsääntöistä. Tietääkseni Norjassa tätä koulutusta on mutta Ruotsissa hyvin vähän tai ei ollenkaan. Monet hakevat koulutuksensa ns. uudelta mantereelta.

Mitä tulee sairaalakemistien yhteydessä tekemääni pohdintaan, mihin erityisesti on tarvittu tämän tyyppistä lainsäädäntöä, niin on syytä vielä korostaa ja palata tähän asiaan muutamain ajatuksin. Kun sanoin, että erityisesti yksityisellä puolella on käyttöä tälle laille, niin tarkoitin silloin sitä, että nykyään käytetään jo mitä suurinta mielikuvitusta tarjoamalla palveluja erilaisilla nimikkeillä ja nimenomaan yksityisellä puolella. Eli kun avun tarvitsija, potilas, miettii, mihin hän voisi mennä apua hakemaan, niin hän saattaa joutua tilanteeseen, että ei oikein tiedä, minkälaiseen käsittelyyn, minkälaiselle ammattihenkilölle hän pääsee tai joutuu. Sen vuoksi kaksijakoisen järjestelmä on nähty tarpeelliseksi. Sen sijaan olen edelleen luottavainen julkisen puolen taroituksenmukaiseen toimintaan. Kun siellä potilas ohjautuu kenties paikasta toiseen, niin hän voi tuntea olonsa turvalliseksi, että hän on ammattilaisen ohjaamana jossakin hoitopisteessä. Samaa tilannetta ei synny, kun hän joutuu omin päin tekemään valintoja ja pohtimaan, keneltä hän hoitonsa saa. Kyllä laadun valvonta ja viranomaiskontrolli on tarpeellista molemmilla puolilla. Sairaaloissa ja terveyskeskuksissa se toimii, niin kuin sanoin, myös muilla järjestelmillä.

Ed. Puisto arveli, että sairaalakemistejä, -fysikoita ja -biologeja ei olisi otettu laboratoriolääkäreiden toivomuksen takia tähän listaan. Se ei pidä millään tavalla paikkaansa. Tässähän lääkärin käsittelyä yhtenäisenä ja samana kokonaisuutena ryhmänä, eikä siitä ole ollut taroituksenmukaista lähteä erottelemaan laboratoriolääkäreitä tai joitakin muita läheisesti sairaalakemistien, -fysikkojen ja -biologien työhön liittyviä lääkäriammattia.

Laillisen aseman saaminen lähihoitajille on aivan oikeutettu toivomus. Olen vakuuttunut, että tämä asia hoidetaan siinä vaiheessa asetuksen muutoksella, kun koulutustuutti tuottaa ensimmäiset lähihoitajansa. Korostan vielä, että meillä olisi ollut valmiutta jo tässä vaiheessa tämä asia hoitaa, mutta opetusministeriö toivoi, että vielä lähihoitajanimikettä ei tähän listaan liitetä, ja toimimme heidän toivomustensa mukaisesti. Niin kuin ed. Puisto hyvin tietää, koulutushan on terveydenhuoltoalan ammattihenkilöiden osalta opetusministeriön vastuulla ja suunnittelemaa. Olemme tosin olleet yhteistyössä esi-

merkiksi lähihoitajakoulutusta ajatellen opetusministeriön kanssa. Lähtökohtana tälle linjavalinnalle on ollut integroitu hoito, potilaan kokonaisvaltainen hoito, jonka uskomme toteutuvan tällä järjestelmällä aikaisempaa paremmin.

Lopuksi ed. Puisto käsitteli lupamenettelyä ja valvontaa ikään kuin samana asiana. On muistettava, että ei valvonta ole jäämässä pois, kun lupamenettelyä siirrytään ilmoitusmenettelyyn. Tässä suhteessa pelot ovat tarpeettomia. Ylipäänsä hallituksen linjana on ollut kankean lupamenettelyn korvaaminen ilmoitusmenettelyllä. Tässä suhteessa ei nähty mitään syytä poiketa yleisestä linjasta.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Tässä keskustelussa, jonka tarkoitus on evästää sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniä lakiesityksen käsittelyä varten, on jäänyt kokonaan huomiota vaille eräs tähän asiaan liittyvä puoli. Se on taloudellinen aspekti. Tämän esityksen perustelujen sivulla 29 sitä on arvonlisäverouudistukseen liittyen kyllä selvitetty. Sehän tarkoittaa käytännössä sitä, että ne palvelut, joita tuotetaan tähän lakiin nyt sisältyvien ammattihenkilöitten toimesta, ovat arvonlisäverosta tulevaisuudessa vapaita. Tätä taustaa vasten ymmärtää hyvin sen kiihkeän ja voimakkaan keskustelun, mitä käydään nyt esimerkiksi kiropraktikko/naprapaattiasetelmasta. Kun ministeri puheenvuorossaan vetosi tällaiseen sopimukseen, niin minusta se perusteluna ei ole moraalisesti aivan pitävä, että kiropraktikko on jossakin sopimuksessa. Täytyy kysyä ja toivon, että valiokunta sitä kysyy, onko tällainen sopimus ajan tasalla. Onko se sitova ja pätevä ja oikea sopimus? Ellei se ole, se pitää saattaa ajan tasalle. Ainakin näin maalaisjärjellä on vähän vaikea ymmärtää sitä, että tämän lain piiriin pääsee tällainen apuneuvoteknikko esimerkiksi mutta ei monivuotisen koulutuksen saanut naprapaatti, joka kuitenkin on kiinteässä yhteydessä potilaaseen ja myös käyttää sellaista teknistä välineistöä, josta saattaa olla tiettyjä riskejä hoidon kannalta.

Myös omalta puoleltani toivoisin, että koska tässä laissa on tällainen voimakas taloudellinen ja yksityiseen hyötyynkin pyrkivä näkökohta, niin valiokunta tarkasti vielä selvittäisi täällä keskustelussa esille nousseet sairaalakemistit ja sairaalafysikot ja -geneetikotkin, jotka ed. Outi

Ojala puheenvuorossaan mainitsi. Ettei vain olisi käynyt niin, mitä itsekkin kyllä epäilen arvoisan ministerin vakuutteluista huolimatta, mutta kun ministeri on ammatiltaan ja koulutukseltaan lääkäri, niin hieman sitä epäilen, ettei olisi käynyt niin, että tällaiset pienet ammattiryhmät, jotka eivät ole sillä voimalla pystyneet puolustamaan tässä lobbauksessa itseänsä niin kuin jotkut muut ryhmät ovat puolustaneet, eivät ole päässeet tämän lain piiriin. Siksi sosiaali- ja terveysvaliokunta on varmasti puolueeton elin eduskunnan täysistuntokäsittelyä varten tämän puolen huolellisesti selvittämään.

Ed. P e r h o - S a n t a l a : Arvoisa puhemies! Muiden muassa ed. Puisto totesi, että tämä on ollut miellyttävää lainvalmistelua siinä mielessä, että matkan varrella eri tahoja on kuultu ja eri ammattiryhmien toiveita varsin pitkälle noudatettu. Nyt meillä on kädessämme muutama ammattiryhmä, joiden osalta ratkaisu pitäisi valiokunnassa löytää. Nämä ammattiryhmät on täällä todettu. Lisäksi toisin esille psykoterapeutit, jotka tästä laillistettujen luettelosta puuttuvat. Tämä on yksi asia, joka valiokunnassa asiantuntijakuulemisen ja STM:n selvitysten pohjalta varmasti pitäisi määritellä, mikä heidän asemansa on.

Täällä otettiin jo esille sosiaalialan ja terveydenhuoltoalan oppilaitosten ja niiden opiskelijoiden huoli laaja-alaisesta sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta. Huolimatta siitä, että nimikekysymys on tietyllä tavalla auki, minusta on näiden opiskelijoiden kannalta erittäin tärkeää, että tähän löytyisi käsittelyn kuluessa ratkaisu.

Kaiken kaikkiaan tärkeää on, että valiokunta saa käsittelynsä asetusluonnoksen pelkästään jo siitä syystä, että siinä todetaan, että "ainakin seuraavat ammattinimikkeet". Eli on koko lain käsittelyn kannalta olennainen asia, että meillä on asetusluonnos käytettävissä.

Ed. K a u p p i n e n : Arvoisa puhemies! On tullut epäilyjä tästä, että lista on liian suppea ja työvoiman joustava käyttö voi aiheuttaa mitä erinäisimpiä seuraamuksia. Minusta tämä on tyypillinen esimerkki muutosvastarinnasta. Minusta suomalaiset ovat niin valistuneita ja kehittyneitä, että he kyllä tietävät omat ammattirajansa. Silloin kun tällaisiin ammatteihin ihmisiä koulutetaan, niin heidät tsekataan ja valitaan jo sillä silmällä, että he tietävät ja saavat peruskoulutuksen niin, että he tietävät vastuurajansa.

Toisaalta valiokuntatyöskentelyyn nähden

voin sanoa, että siellä varmasti hyvin monipuolisesti nämä asiat käydään läpi. Mutta pelkään sitä, että siellä tulee liian herkästi ammattialojen reviirinvariointikäsitely, koska sosiaali- ja terveysvaliokunta sattuu olemaan jostakin syystä varsin terveydenalan ammattihenkilöstöpitoinen ja se hyvin selkeästi näkyy. Toisaalta se on etukin, mutta siinä voi olla joskus myös tällaisia muutosvastarintatekijöitä niin, että asioita ei voida kehittää ja muuttaa.

Mitä tulee koulutussysteemiin, niin yleisesti ottaen sanoisin, että meillä on terveydenhuollon koulutusjärjestelmä luotu oikeastaan nykyisen kehityksen myötä liian kankeaksi ja pitkäksi. Minusta pitäisi enempi mennä siihen suuntaan, että koulutus olisi portaittaista ja terveydenhuoltoalan ihmiselle tulisi eräänlainen urakehitys elämäniän jatkuvan ajoittaisen koulutuksen myötä. Valiokunta varmasti keskustelee hyvin tarkoin sairaalakemistien, ydinfysiikkojen, psykoterapeuttien ja monien muittenkin, täällä mainitsemattomien ammattiryhmien osuudesta tässä asiassa. Siitä olen melkoisen varma tuntien pitkältä ajalta valiokunnan työskentelyn. Sitä huolta on turha täällä kantaa, että työ jäisi puutteelliseksi.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean ed. Kauppiselle, että uskon, että kaikki valiokunnassa ovat muuntuvan koulutuksen kannattajia mutta eivät ammattitaidottomien puoskaroinnin puoltajia.

Kun täällä on selvästi käynyt ilmi, että opetusministeriö ei ole kyennyt ratkaisemaan lähihoitajaproblematiikkaa siitä huolimatta, että nämä ihmiset ovat nyt jo koulutuksessa, ehdotan, että tämä lakiesitys lähetetään sivistysvaliokuntaan lausunnolle, jotta voidaan selkiyttää, mitä kaikkea meillä todella koulutetaan ja että kaikki valtionapua saavissa laitoksissa koulutuksessa olevat ihmiset saavat lain mukaan ammattipätevyyden.

Lyhyesti vielä ministeri Huuhtaselle lupamennettelykysymyksestä. Kyllä kaikki asiantuntijat ovat antaneet lausuntonsa valiokunnassa sen kaltaisesti, että ainoa kontrolli on ollut lupamennettely, ja nyt sekin poistettaisiin.

Ed. T a i n a : Arvoisa puhemies! Keskustelin juuri tänä aamuna sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkintoa antavan oppilaitoksen rehtorin kanssa tästä problematiikasta, joka liittyy lähihoitajakoulutukseen, johon ed. Puisto viittasi. Siinä yhteydessä mieleeni kyllä juolahti, että

tämä lainsäädäntö on hyvä mahdollisuus sosiaali- ja terveysvaliokunnalle perehtyä koulutuskysymyksiin ja tarkastella myös uusia koulutusaloja suhteessa tähän lainsäädäntöön. Siitä syystä en kannata ed. Puiston ehdotusta, että tämän asian selvittäisi sivistysvaliokunta, vaan nimenomaan meidän, jotka yleensä emme näitä asioita pohdi, on syytä tässä yhteydessä pohtia tätä, jotta me tämän kokonaisuuden hallitsisimme myös meidän valiokunnassamme ja että me myös toivottavasti tulevaa sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevaa lainsäädäntöä varten pohtisimme sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä koulutusta tässä yhteydessä.

Muuten täällä on käytetty paljon hyviä puheenvuoroja niistä ongelmista, joita lakiin liittyy. Mielestäni sosiaali- ja terveysvaliokunnan on erityisen tarkasti nyt tämä asia käsiteltävä, kuultava asiantuntijatahoja. Kun ministeri vähän, ymmärsin, toivoi, että asia menisi sutjakkaasti valiokunnassa eteenpäin, näin ei varmastikaan tule tapahtumaan, koska myös me omalta osaltamme haluamme hyvin tarkkaan perehtyä tähän. Kun tämä koskee monia ammatteja ja kun tästä laista on monenlaista mieltä, niin tulemme kuuntelemaan asiantuntijoina kaikkia niitä tahoja, jotka ovat luoksemme jo etukäteen pyytäneet päästä.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olen mielenkiinnolla seurannut sivistysvaliokunnan jäsenenä tätä asiaa, jossa on tullut paljon epäkohtia esille liittyen terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaan lainsäädäntöön. Totean tässä yhteydessä, että on valitettavaa se, että itse laki tietenkin kuuluu sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, mutta sen sijaan täällä on noussut esille monia kysymyksiä, jotka liittyvät koulutukseen ja jotka kuuluvat sivistysvaliokunnan hallinnonalaan.

Tämän johdosta, kun näitä epäselvyyksiä on ollut koulutuksen kohdalla, kannatan ed. Puiston tekemää ehdotusta, että pyydetäisiin lausunto sivistysvaliokunnalta.

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Tässä salissa tulee aika harvoin annettua kiitosta kollegoille. Tässä tapauksessa, koska asuinkumppanini on lääkintävoimistelija, olen seurannut tämän lain kehitystä aika lailla suuremmalla mielenkiinnolla kuin ehkä muuten olisin tehnyt. Täytyy sanoa, että kaikki sosiaalialan ammattilaiset ovat tehneet varsin hyvää työtä jo lain valmisteluvaiheessa saadessaan tähän paljon muutoksia. Haluan lausua myös ministerille kii-

toksen siitä, että muutosesitykset on otettu huomioon.

Uskon, että tässä tapauksessa yli puoluerajojen saattaa löytyä tämän lain puitteissa aika hyvä yhteisymmärrys. Toivotan kaikille sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenille menestystä.

Ed. Alajarja: Arvoisa puhemies! Varmaan muistatte, että aikaisempina vuosina myös sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus oli sosiaali- ja terveysministeriön alaista ja vuosia sitten se siirrettiin opetusministeriön alaiseksi. Sen takia tässä on pientä päällekkäisyyttä. Minä kyllä toivonkin, että kun tätä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsitellään, voisimme pyytää lausunnon sivistysvaliokunnasta juuri koulutuksen järjestämiseksi ja yhteistyön parantamiseksi, kun tässä nyt on epäselvyyksiä. Lähinnä kiropraktikkokoulutus itseänikin kiinnostaa, että saisimme sen täällä Suomessa aikaan ja voisimme sitten hyväksyä heidät ihan niin kuin muutkin Suomessa koulutetut ihmiset tämän lain piiriin.

Sosiaali- ja terveysministeri Huhtanen: Herra puhemies! Aion käyttää nyt viimeisen puheenvuoroni.

Totean ensinnäkin ed. Tainan huomion siitä, että olen toivonut, että tämä lakiesitys menee valiokunnassa sutjakkaasti läpi. Ei se tarkoita sitä, että siihen ei saisi paneutua, vaan olen tarkoittanut kokonaan muuta. Jos kokemuksesta voi jotain kertoa, on aika tärkeitä, että valitsee tietyt linjat, minkä mukaan pyrkii tämän asiakokonaisuuden hahmottamaan itselleen ja tekemään siitä sitten loppujen lopuksi kokonaisuuden. Viittaan niihin kriteereihin, jotka hallituksen esityksessä ovat olleet pohjana, mihin kokonaisuuteen tällainen esitys sitten on syntynyt.

Kun ed. Alaranta sanoi, että erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokunta olisi ns. puolueeton elin, niin kiistan jyrkästi, etteivätkö esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö ja hallitus olisivat olleet puolueettomia elimiä. Kyllä paineet tulevat olemaan todella suuret monesta suunnasta. Voi olla, että siinä hälinässä joltakulta häviää koko tämän lain sanoisinko perusajatus ja tarkoituserä, mitä loppujen lopuksi ajettiin, ja mennään liian paljon ammattiryhmäkohtaiseen asioiden tarkasteluun.

Lobbausta on ollut. Lähestulkoon jokainen ryhmä on päässyt jopa ministeriä tapaamaan, mm. sairaalakemistien, -fyysikkojen ja -biologien edustus. Olen halunnut kuunnella. Myös henkilökohtaisesti tiedän, että lausunnoilla ja

asian valmistelun yhteydessä myös virkamiehet ovat tätä työtä tehneet. Siihen viittaa jo lain pitkä valmisteluaika.

Vielä kertaalleen naprapaatti-kiropraktikkokysymykseen. Yhtenä kriteerinä on ollut nimenomaan viranomaisen hyväksymä koulutus, joka tarkoittaa kotimaista koulutusta. Sen vuoksi pääsääntöisesti olisivat sekä kiropraktikot että naprapaatit jääneet lain ulkopuolelle, mutta pohjoismainen yhteissopimus on sisällyttänyt kiropraktikon ammattihenkilöksi, joka on tunnustettu ja joka voi toimia kaikissa Pohjoismaissa, ja sen vuoksi olemme olleet velvoitettuja ottamaan tämän nimikkeen mukaan. Tämä on varsin tuore asia, se ei ole ainakaan vanha, vuodelta 93.

Ihan lopuksi toistan sen, että osittain ”sutjakas” toivomus lähtee myös siitä, että tämän asian pitäisi olla valmis 1.6. arvonlisäveron voimaantulon takia. Toivotan valiokunnalle työmenestystä.

Ed. T a i n a : Arvoisa puhemies! Yritämme kyllä pitää aikataulusta kiinni. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on tottunut työskentelemään tarvittaessa vaikka öisin saadakseen asiat valmiiksi, joten emmeköhän me siihen pääse.

Mutta haluaisin palata vielä tähän, että tämä asia on todellakin kokonaisuus, niin kuin ministerikin totesi. Siitä syystä näkisin tässä tapauksessa tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta perehtyy tähän koulutuspuoleen. Se on itse asiassa puute, että meidän työjakomme johtaa siihen, että me katsomme asioita vain kappaleittain. Tässäkin tapauksessa kollegat näkevät asian niin, että sivistysvaliokunnan tulee tämä koulutuspuoli selvittää. Se on kuitenkin oleellinen asia sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuudessa, sen koulutuksen yhdistymisessä sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinnoksi. Sen selvittäminen tahi sen selvittäminen, miten me suhtaudumme sosiaali- ja terveydenhuollossa ulkomailla annettuun koulutukseen suhteessa tähän lainsäädäntöön, liittyvät niin oleellisesti toisiinsa ja ovat kokonaisuus, että itse näkisin, että me emme tätä lausuntoa pyytäisi, mutta taidan jäädä tässä asiassa vähemmistöön.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Lausuntopyynnöllä, tarkennan vielä, ei ole pienintäkään tarkoitusta pitkittää asian käsittelyä, vaan nopeatuuksia sitä juuri siitä syystä, että tämä koulutusviidakko on niin hankala ja se on niin monimutkainen ja moninainen, että sen selvittäminen vaatii oman aikarupeamansa. Ihan varmasti sosiaali-

li- ja terveysvaliokunta tulee joka tapauksessa myös viistoamaan tätä samaa asiaa, ja tulemme sen sivistysvaliokunnan lausunnon kautta käsittelemään. Mutta kuten täällä on todettu, sosiaali- ja terveysvaliokunta on erittäin työllistetty, yksi työllistetyimpiä valiokuntia tässä talossa. En pidä yhtään kohtuuttomana, että voisimme hieman jakaa tätä työvastuuta. Tältä osin puollan sivistysvaliokunnan lausuntoa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

16) Hallituksen esitys n:o 34 laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 14 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

17) Hallituksen esitys n:o 35 laiksi Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Valiokuntaan lähettäminen

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. J a n s s o n : Arvoisa herra puhemies! Vaikka käsiteltävänä oleva esitys on lyhyt, ei suinkaan niin monimutkainen kuin äsken käsitelty, niin sen sisältämä uudistus on merkittävä, kuten edellytettiin kolme vuotta sitten, kun Ahvenanmaan uusi itsehallintolaki säädettiin. Nimitäin nyt Ahvenanmaalle perustetaan esityksen mukaan riippumaton hallintotuomioistuin, joka toimii valitusviranomaisena myös maakuntalaissa säädetyissä asioissa.

Toinen oikeuspoliittisesti merkittävä seikka on se, että tämä hallintotuomioistuin tulee toimimaan käräjäoikeuden yhteydessä ihan tähän saakka uudella tavalla oikeushallinnossamme samalla, kun läänioikeus lakkautetaan. Oikeusturvallisuus paranee käsitykseni mukaan merkittävästi esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisesti aiheuttamatta ollenkaan lisäkustannuksia.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1

päivänä lokakuuta tänä vuonna. Silloin voidaan väittää, että viimeinen uuden itsehallintolain edellyttämä toimenpide eduskunnan taholta on suoritettu, mikä mielestäni on melkoinen saavutus näinä aikoina ottaen huomioon, että itsehallintolaki on ollut voimassa ainoastaan 15 kuukautta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sosiaali- ja terveystuomioistuinta:

18) Hallituksen esitys n:o 36 laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

liikennevaliokuntaan:

19) Hallituksen esitys n:o 37 laiksi kaupunkien satamanpitoon liittyvien erioikeuksien kumoamisesta, laiksi yksityisistä yleisistä satamista ja laiksi kunnallisista satamajärjestyksistä ja liikennemaksuista annetun lain muuttamisesta

20) Hallituksen esitys n:o 38 laiksi tieliikennelain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan:

21) Valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun rakennussementin perushinnasta ja lisätullista annetun valtiovarainministeriön päätöksen 1 §:n muuttamisesta (MP 1)

22) Talousvaliokunnan mietintö n:o 11 (A 2)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 20.43.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

